

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ПРОЕКТ

Усъвършенстване на механизма за гражданско участие при формулирането и провеждането на политиката в областта на висшето образование в България

Етап 1. Идентифициране на подходящи държави, членки на ЕЦ, за които да бъде проведено детайлно проучване.

*В рамките на този етап трябва да бъде проучен опита на **9 държави-членки на ЕС**. Изпълнителят трябва да проучи, в кои държави-членки на ЕС съществува ефективно взаимодействие между бизнеса и политико-правещите институции в областта на висшето образование. На база на събраната информация, Изпълнителят трябва да предложи **5 държави-членки на ЕС**, в които ще проведе детайлно проучване на взаимодействието между бизнеса и политико-правещите институции в областта на висшето образование.*

За да се проучи опита на европейските държави, в които бизнесът и органите, взимащи политически решения активно и ефективно си взаимодействат в сферата на висшето образование, беше необходимо да се разгледа мястото на висшето образование в съвременна Европа, връзките и влиянието му върху европейската и националните икономики и значението му за развитие на обществото като цяло, както и влиянието и политическите решения на ЕК.

ОТЧЕТ на ПЪРВИЯ ЕТАП ОТ КАБИНЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

януари - април 2019

А. ЕВРОПА НА ЗНАНИЕТО, МЯСТОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ, РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Концепцията на ЕК, изработена след дълги дискусии на различни нива, се основава на разбирането, че **образованието и културата** са в основата на превръщането на Европа в единно, включващо и подпомагащо, но конкурентноспособно пространство със здрава, развиваща се икономика. Няма документ от последните 20 години, който позовавайки се на Декларациите от Лисабон (1) и Болоня (2) да не доразвива идеята за създаване до 2025 година на Европейско пространство на образованието ([European Education Area](#), ЕЕА, обявена на Социална среща на върха, Гьотеборг, Швеция 2017 г. (3), в което свободното движение на учащи се за обучение, практика или работа, да е гарантирано. Особено и много важно място в това пространство заема на **висшето образование** като се

- Създаде Мрежа на европейските университети
- Осигури взаимно признаване на дипломите
- Създаде Европейска студентска карта.
- Осигури до 2020 г. 40% от младите европейци да са с висше образование.

Европейските политици ясно разбират, че **висшето образование и неговите преки и тесни връзки с научните изследвания и иновации** имат решаваща роля в развитието не само на индивида, но и на цялото общество. Това образование, стъпило от своя страна на модернизирано училищно образование, е основата, двигателят на развитие, който **осигурява човешки капитал с много високи умения, т.е. създава тези отговорни и ангажирани граждани**, от които Европа има нужда **за създаване на работни места, на ръст в икономиките на страните и за просперитет на цялото общество.**

ЕК работи в тясно сътрудничество с националните институции вземащи политически решения и осигуряващи провеждането на общата европейска политика и достигането на посочените по горе цели в национален контекст, [Education and Training 2020 strategy \(ET2020\)](#). Конкретни решения са очертани в комюникетата от срещите на министрите

имащи отношение към проблема (различни наименования на политическата институция в различните европейски страни, но най-общо министри на образованието): (4), (5), (6) [London summit of 2007](#); [Bucharest in 2012](#); [Yerevan Communiqué 2015](#); [Paris Communiqué 2018](#).

За развитието на модерно висше образование са необходими постоянни и то значителни инвестиции. ЕК счита, че властите в страните-членки са отговорни за начина на организация и финансиране на висшето образование. В този смисъл ангажимента на държавните институции, които определят политиките в тази област са много ясно и еднозначно дефинирани: да създадат условия и подкрепят програми и подходи за преподаване и учене, които да посрещнат нуждите както на студентите, така и на обществото, като:

- a. подкрепят обмена и споделянето на знания;
- b. подкрепят, вкл. със законодателни мерки и улеснения, дълготрайни сътрудничества между университетите и между университетите и бизнеса;
- c. подкрепят иновативността, креативността и предприемаческите умения у студентите

От своя страна ЕС подпомага процесите с допълнителни средства чрез програми като [Erasmus+](#) и [Horizon 2020](#), които осигуряват обмена на студенти, преподаватели и учени, но и насърчават съвместната работа на институциите за висше образование с публичните власти в дадена страна. И във всички тези дейности, се откроява настояването на висока езикова култура и научаването на поне още един европейски език

Въпреки усилията и с наближаването на 2020 година, през 2017 година ЕК излиза с подновен план за развитие на висшето образование в Европа (7) ([renewed EU agenda for higher education](#)) като след многобройни изследвания, проучвания и консултации, откроява следните недостатъци на системата към този момент:

- **Несъответствие между уменията, от които Европа се нуждае, и тези, с които разполага:** в много части на ЕС се усеща недостиг в някои висококвалифицирани професии, както във връзка с квалификациите, така и по отношение на качеството на съответните умения. В същото време твърде много студенти завършват със слабо развити основни умения (езикова и математическа грамотност и тази в областта на цифровите технологии) и без съответния набор от общоприложими умения (решаване на проблеми, комуникативни умения и др.), от които се нуждаят, за да проявяват устойчивост в един променящ се свят.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- **Продължително и растящо социално разделение:** много по-малко вероятно е хората от групи в неравностойно социално-икономическо положение и с мигрантски произход да бъдат приети и да завършат висше образование; често на академичните преподаватели и на завършилите висше образование се гледа като на хора, които нямат връзка с останалата част от обществото; а сегрегацията по полов признак в различните учебни сфери е все още широко разпространена.
- **Пропуски по отношение на иновациите:** висшите учебни заведения често не допринасят достатъчно за иновациите в икономиката като цяло, и по-специално за тези в собствения им регион. Постиженията на висшето образование по отношение на иновациите варират съществено между различните региони в ЕС.
- **Съвместната работа между различните компоненти на системата на висшето образование не винаги протича гладко:** механизмите за финансиране, стимулиране и заплащане във висшето образование не винаги са направени така, че да възнаграждават качествената преподавателска и изследователска дейност, иновациите, социалното приобщаване и ангажираността. Сътрудничеството между училищата, доставчиците на услуги в сферата на професионалното образование и институциите за учене за възрастни често е ограничено.

Повечето от тези проблеми са предизвикани от начина, по който на национално ниво се постигат целите на Болонския процес, и от действията или бездействието на всички участници в процеса: институции за висше образование, институции отговорни за взимането на политически решения, обществени нагласи, икономическо развитие.

Това, което ЕК смята да предприеме в тази връзка, е (8):

- Да стартира **европейска инициатива за проследяване на дипломираните висшисти, като осигури** по-добра информираност относно тяхното професионално развитие или в последващото образование на национално равнище и на равнище ЕС. Това ще доведе до подобрения по отношение на професионалното ориентиране, разработването на програми, стратегиите на институциите и изработването на политиките. Препоръката на Съвета 18, предложена като част от този пакет, ще бъде подкрепена от проучване относно дипломираните висшисти на равнище ЕС и сътрудничество за подобряване на националните механизми за проследяване на университетските възпитаници.
- Да постави началото на **коалиция НТМ(И)М на ЕС (от STEM - Science, Technology, Engineering and Maths, към новата система включваща и изкуството Science, Technology, Engineering, the Arts and Mathematics, STEAM;** <https://educationcloset.com/steam/what-is-steam/>), включваща **различни образователни сектори, работодатели в бизнеса и публичния сектор** за подпомагане и изпълнение на актуални програми в НТМ(И)М, модернизирани на НТМ(И)М и други учебни програми, включително чрез повече

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- мултидисциплинарни програми и **сътрудничество между съответните предприятия и висшите учебни заведения.**
- Да насърчава включването на стажове, признати чрез точките по ECTS, в университетски програми, като засили подкрепата си за **бизнес консорциумите по „Еразъм+“** с цел увеличаване на броя и качеството на стажове и да подкрепя **студентските стажове** в рамките на „Еразъм+“, като поставя **специален акцент върху дигиталните умения.**
- Да разработи и развива **модел за дигитална подготовка**, за да помогне на висшите учебни заведения, на техния персонал и на студентите да прилагат стратегии за изучаване на цифровите технологии и да изследват потенциала на модерните технологии, включително анализа на ученето. Това ще бъде придружено от **насоки по отношение на инициативи за отворено образование.**
- Да ускори **стратегическата подкрепа за преподавателите в сферата на висшето образование, кандидатите за докторанти и завършилите докторантура чрез „Еразъм+“**, за да им окаже помощ в развиването на педагогически умения и умения за разработване на програми чрез целенасочени възможности за мобилност на служители с цел педагогическо обучение и засилено сътрудничество между центровете за обучение на преподаватели в целия ЕС .

Документът обръща особено сериозно внимание на участието на институциите за висше образование в създаването на иновации и нови решения на икономически и социални проблеми и ЕК смята да:

- Разшири модела на **Регионалната иновационна схема (EIT-RIS)** на Европейския институт за иновации и технологии (EIT) и означението на EIT27 за повече университети и региони с цел укрепване на развиването на **предприемачески и иновационни умения**, и по-добрата подготовка на докторантите и дипломираните висшисти за работа в иновативни предприятия.
- Да подкрепи по-нататъшното развитие и изпробване на **методите за преподаване за творчество и иновации** в областта на висшето образование, като се основе върху съвместната работа между ОИСР и Европейската комисия²⁸ в училищния сектор.
- Да продължи развитието на проекта **„Висше образование за интелигентна специализация“** с цел предоставяне на съвети на публичните власти за включване на висшите учебни заведения и, когато това е възможно, на общностите на знание и иновации (ОЗИ) в разработването и изпълнението на стратегиите за интелигентна специализация.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- Да създава възможности в рамките на програмата „Мария Склодовска-Кюри“ (<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/marie-sklodowska-curie-actions>), които да спомогнат за преодоляване на разделението по отношение на изследователската и развойната дейност между различните държави членки и региони, и да способстват за разрешаването на проблема с изтичането на мозъци от по-малко развитите региони.
- Да засили помощта по линия на ЕС за **сътрудничество между университетите и бизнеса**, като превърне провеждания на две години Университетски бизнес форум в координационно звено за обмен на информация за висшите учебни заведения и регионалното развитие на европейско равнище и насърчи създаването на **регионални и национални университетски бизнес форуми** в целия ЕС.

А що се отнася до финансирането на висшето образование при новите изисквания към него, то ЕК счита, че то е преди всичко задължение на националните правителства, а от своя страна ЕК:

- Ще стартира **преглед на финансирането и структурите за стимулиране и възнаграждение в системите за висше образование** в сътрудничество с ОИСР и ще се основе на програмата за **консултации между партньори от държавите — членки на ЕС**, относно правилното структуриране на стимулите и финансирането на висшето образование.
- Ще гарантира, че изследователите се насърчават да преподават и/или да бъдат обучавани да извършват тази дейност, като неразделна част от **програмата „Мария Склодовска-Кюри“**.

За да подпомогне своята и на държавите членки работа във връзка с преодоляването на недостатъците във висшето образование, през юли 2018 година ЕК създаде Работна група за висшето образование [ET2020 higher education working group](#). В нея държавите членки изпращат свои представители: държавни чиновници, заинтересовани организации, но и представители на обществото. Групата обсъжда националните дейности, **обменя идеи и добри практики**.

В каквито и да е аспекти да се изследват и обсъждат постиженията и недостатъците на висшето образование както и влиянието му върху икономиката и върху ежедневието на обществото, повече от очевидно е, че то не може да бъде разглеждано отделно от **подготовката в училищата и с ученето през целия живот**. Тези три степени на образованието са свързани в повечето изследвания и в почти всички документи на ЕС.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНИЯ И
АНАЛИЗИ

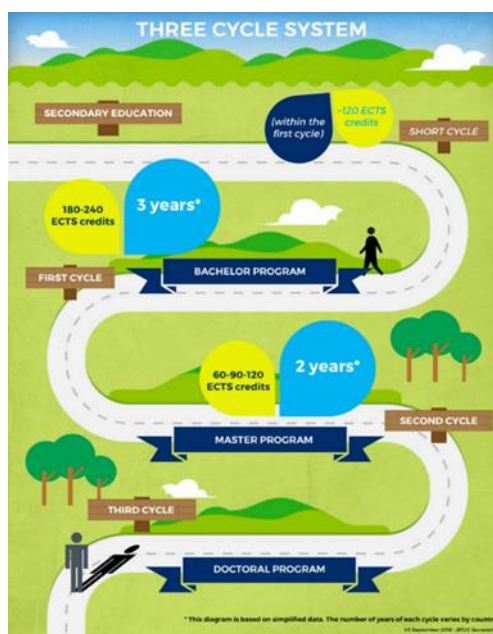
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

В. ВРЪЗКИТЕ УНИВЕРСИТЕТ – УПРАВЛЯВАЩИ ДЪРЖАВНИ ОРГАНИ – БИЗНЕС

Своевременното, активно и ефективно участие и сътрудничество на всички, които имат отношение към висшето образование: преподаватели, изследователи, студенти, публични институции, които взимат политическите решения, бизнеса с определят в крайна сметка степента, до която то отговаря на обществените и икономическите очаквания. В смисъла на Болонската декларация и на Лисабонската конвенция (1) държавните институции създават условия чрез приемане на редица законодателни актове, но прегледът на огромния брой документи по въпроса показва, че ефективните сътрудничества съществуват там, където държавата е създала улесняващ и подкрепяща среда, като е оставила университетите и бизнеса да избират формите на сътрудничество. Основната инициатива за партньорство е на университетите и бизнеса, и на техните професионални организации.

1. УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ОБРАЗОВАНИЕТО

Основна привилегия на висшите училища, потвърждавана и препотвърждавана във всички документи на ЕК е, че те са **автономни и независими** организации. Същевременно, както е казано в декларацията от Болоня, „висшето образование следва непрекъснато да се адаптира към променящите се изисквания, обществените нужди и напредъка в областта на науката“ (2). Така, една от значителните промени след Болоня, които засягат практически всички висши училища в държавите-членки е преминаването към тристепенната система на висше образование, много добре илюстрирана тук (източник ЕНЕА, <http://www.ehea.info/page-three-cycle-system>):

Това споразумение между университетите е първа стъпка към създаването на Европейското пространство за висше образование (European Higher Education Area (EHEA)). Първият етап на обучение има за задача да осигури получаване на добри основни знания и умения и възможности за реализация на пазара на труда, завършилите тази степен (обичайно – тригодишна програма) в повечето страни се наричат бакалаври. Следва втората степен на по-тясна специализация, магистратурата (магистри по съответната специалност, обичайно след 2 годишен специализиран курс на обучение) с по-добри възможности за реализация на пазара на труда и последната – докторантурата, която е с продължителност до около 3 години. В различните страни, изискванията към тази степен са високи, включват сериозен дял частично или изцяло самостоятелна работа, която завършва с изготвяне на т.н. дисертационен труд. От завършилите тази степен се очаква много по-интензивно включване в пазара на труда и реализация на позиции изискващи самостоятелно мислене, взимане на решения, изготвяне на иновативни решения в областите, в които са подготвени.

В повечето европейски страни се различават най-малко 2 типа институции за получаване на висше образование: **университети и професионално-ориентирани висши училища с приложна насоченост**, към която в част от страните са причислени и колежи към големи университети, които са с такава насоченост. Очевидно е спазването на традициите и рядкото даване на правото висшето училище да се назове „университет“ когато, колкото и широко да е профилирано, фактически обучава в една повече или по-малко

широка специалност (икономика, медицина, инженерни науки). Европейската инициатива, известна като **EURASHE** (**European Association of Institutions in Higher Education**) свързва висши училища, които предлагат професионално ориентирани програми и са ангажирани с приложни изследвания, но към инициативата се включват национални или секторни асоциации на други институции за висше образование, вкл. университети. Това са средищата, в които на различно ниво се обсъждат проблемите както на образованието, така и на индустрията. Асоциацията счита, че липсата на съгласуваност между нуждите от квалифицирана работна ръка за индустрията в цяла Европа и относителното високата безработица (отново в цяла Европа) би се решила ако:

- ✓ Висшето образование предлага обучение, което създава умения необходими за бизнеса/икономиката на страната;
- ✓ Образователните направления/области, в които се създават умения нужни на бизнеса, да бъдат направени привлекателни за студентите, така че те да се насочат към тях;
- ✓ Бизнесът/индустрията трябва да се ангажира пряко, като предлага стипендии, но най-вече места за практика за студентите, така че те на място и в работни условия да усвояват уменията, необходими за съответната работа.

Асоциацията счита, че по този начин компаниите печелят работна ръка и престиж. Един поглед към документалната секция в страницата на EURASHE - https://www.eurashe.eu/0_calendar/library/ е достатъчен да покаже какви проблеми се обсъждат и решават. Забележително е, че от страна на България, член на Асоциацията е само частното Висше Училище по Агробизнес и Развитие на Регионите, Пловдив <http://uad.bg/>.

Начинът на управлението на висшите училища е важен елемент за успеха на обучението и добрите резултати от него. Моделите на управление са разгледани в (9)

2. УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ИНСТИТУЦИИТЕ, ВЗИМАЩИ ПОЛИТИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ.

От правителствата и от всички органи, взимащи политически решения в областта на висшето образование, се очаква основно да създават благоприятна, улесняваща и подкрепяща среда, като е остави университетите и бизнеса да избират формите на сътрудничество. В различна степен, определена най-вече от икономическото развитие на съответната страна и респективно, на нивото на общественото съзнание, тази роля на правителствата/органите, които взимат политически решения се спазва. Това се отнася и до връзката университет - органите, които взимат политически решения /правителство. Въпреки декларираната и спазваната самостоятелност на университетите, връзката им с

институциите, които взимат политически решения е много тясна. По същество всичко изложено до тук, *самата концепция за Европа на знанието*, е резултат от факта, че европейските политици разпознаха образованието като съществен елемент за просперитета на Европа във всички сфери и този факт определи взимането на серия политически решения в тази област. Самата промяна на модела на висше образование в Европа, преминаването към три-степенна система на обучение, мобилността на студенти и преподаватели, взаимното признаване на дипломи е резултат от политически решения, взети на различни нива: от срещи на най- високо ниво (Лисабон, Болоня), решения на Парламента или Съвета на Европа, до редовните срещи на министрите на образованието и до националните правителства. Всички тези политически решения са взети след дългогодишно обсъждане с отговорните представители на институциите за висшето образование. По тази причина прокарването им в дейността на университетите е плавно и гъвкаво, съобразено с традициите и обществените нагласи в съответната страна.

Как действа ЕК става много ясно от публикувания през 2017 неин документ (7) ([СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ Зададен невалиден източник.](#)) Освен върху политиките, в документът акцентът е и върху събирането на информация, и особено, върху механизмите на финансиране, като са ясно посочени ангажиментите на ЕК чрез нейните специфични програми:

- **Събиране на сведения за работещите практики в сферата на висшето образование** (в областта на образованието, изследователската дейност, иновациите и проектирането на системи) чрез проучвания, работни групи и анализ и проследяване на критериите и показателите;
- **Подкрепа на сътрудничеството, взаимното обучение и целевите насоки за политиките** между правителствата и органите, отговарящи за висшето образование;
- **Укрепване на капацитета и резултатите на висшите учебни заведения** чрез финансиране на проекти за сътрудничество в областта на иновациите между институциите и техните партньори („Еразъм+”, „Хоризонт 2020”) и — чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) — инвестиции в инфраструктура, материално-техническа база, умения и иновативни проекти. С проекти на Европейската инвестиционна банка също бяха подкрепени инвестиции в инфраструктура на висши учебни заведения, включително чрез Европейския фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ, https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/european-fund-strategic-investments-efsi_bg);

- **Подкрепа на международната мобилност на студенти, преподаватели и научни работници** като възможност за тях за натрупване на опит и развиване на умения (програмите „Еразъм+“ и „Мария Склодовска-Кюри“); както и
- **Засилване на сътрудничеството** между сферите на висшето образование, научните изследвания и бизнеса

Политическо е посланието и решението за засилване на ролята на висшите учебни в местното и регионалното развитие. Висшите учебни заведения могат и следва да се ангажират със създаването и укрепването на контактите между академичните институции, предприемачите и публичните власти, да съгласуват предлаганите от тях възможности за обучение с потребностите на обществото, да използват възможностите за приложение на иновации в приоритетни сектори и да помогнат на местния бизнес да разбере и да възприеме нови начини на мислене и работа. Така, политическите структури на ЕС препоръчват на висшите учебни заведения да действат като „**предприемачи**“. Подкрепеният от ЕС иновационен инструмент за висшите учебни заведения оказва помощ в превръщането на иновациите и предприемачеството в основна част от цялостната стратегия на институцията. С „печата за високи постижения“ се предоставя допълнителна възможност за инвестиции в научни изследвания и иновации. („Печатът за високи постижения“ е знак за качество на Европейската комисия, който се присъжда на отлични научноизследователски и иновационни предложения за проекти, внесени и положително оценени по програма „Хоризонт 2020“, но които не са получили финансиране поради ограничени ресурси (https://ec.europa.eu/research/soe/index.cfm?pg=opportunities_msca).)

Как се изпълняват тези решения в страните-членки се следи от Европейската комисия и резултатите се публикуват периодично, като например, на страницата на **Eurydice Network** https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/home_en, - мрежа на **42 национални организации на 38 европейски страни**, която дава представа за организацията на националните образователни системи, вкл. висшето образование, публикува периодични доклади за развитието му страна по страна, и е в услуга на органите вземащи политически решения И в Европа и отделните страни. Мрежата се администрира от ЕК, [Education, Audiovisual and Culture Executive Agency](#) в Брюксел. Годишният доклад на тази мрежа за 2018 година представя картината на висшето образование в Европа в 2 основни направления:

- ✓ увеличение на броя и разширяване на кръга от граждани, които се обучават;
- ✓ подобряване на качеството на висшето образование и на съответствието му с икономиката на съответната страна. (10)

и данните от него ще бъдат разгледани по-долу.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Прегледът на европейските документи показва, че до момента основният дял във финансирането на висшето образование се осигурява от правителствата, т.е. зависи от взетите политически решения на съответните институции. В документа на ЕК [Education and training in the EU: where do we stand?](#) (11), публикуван през 2018 и разглеждащ ситуацията през 2016-17 се показва, че на общоевропейско ниво през 2016 година инвестициите в образование (общо всички нива) са нараснали с 0.5%. Нарастването се дължи главно на Румъния, Ирландия и Швеция, докато в други 13 европейски страни: **България**, Чехия, Словакия, Унгария, Латвия, Литва, Естония, Полша, Португалия, Великобритания, Гърция, Дания и Италия (подредени от най-голямото към най-малкото намаление на финансирането). Списъкът е забележителен. ЕК отчита, че намалението се дължи на приключилите през 2015 г. европейски програми за финансиране. **Това показва, че за съжаление у нас и в областта на образованието, институциите взимат политически решения разчитат главно на европейското финансиране и много малко на националното.** Общо за европейският съюз инвестициите в образование (средно 10.2%), са на четвърто място в разходите на правителствата, след услугите (12.9%), здравеопазването (15.3%) и социалната защита (41.2%).

Как на практика се осъществява връзката policy-makers висше образование – статии посветени на тези проблеми са публикувани в <https://www.sciencedirect.com/journal/research-policy/vol/29/issue/2> [Research Policy](#), Volume 29, Issue 2 Pages 109-330 (February 2000) – достъпът е платен. Няколко примера:

- [Institutionalizing the triple helix: research funding and norms in the academic system](#), Mats Benner, Ulf Sandström, Pages 291-301
- [The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm](#), Henry Etzkowitz, Andrew Webster, Christiane Gebhardt, Branca Regina Cantisano Terra, Pages 313-330
- [The place of universities in the system of knowledge production](#), Benoit Godin, Yves Gingras, Pages 273-278

Връзката между институциите за висше образование и органите, които взимат политически решения в същност е най-често неформално. Типичен пример за това може да се види на <http://www.suhf.se/inenglish> – страницата на Асоциация на Шведските институции за висше образование (Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF)) – една напълно независима, доброволна организация на 16 университета, 17 университетски колежа и 4 колежа по изкуствата. Асоциацията е създадена през 1995 г. от ректорите на участниците и не е свързана юридически или по друг формален начин с нито една официална държавна институция. Същевременно, Асоциацията работи с [National Agency of Higher Education](#), [The Swedish Research Council](#), [the Ministry of Education and Research](#) и други финансиращи органи. Президиумът ѝ се среща редовно с отговорните политици (министри или държавни секретари) за неформални дискусии. Асоциацията е член на [Nordic University Association](#) (NUS), [European University Association](#) (EUA) и [International Association of Universities](#) (IAU).

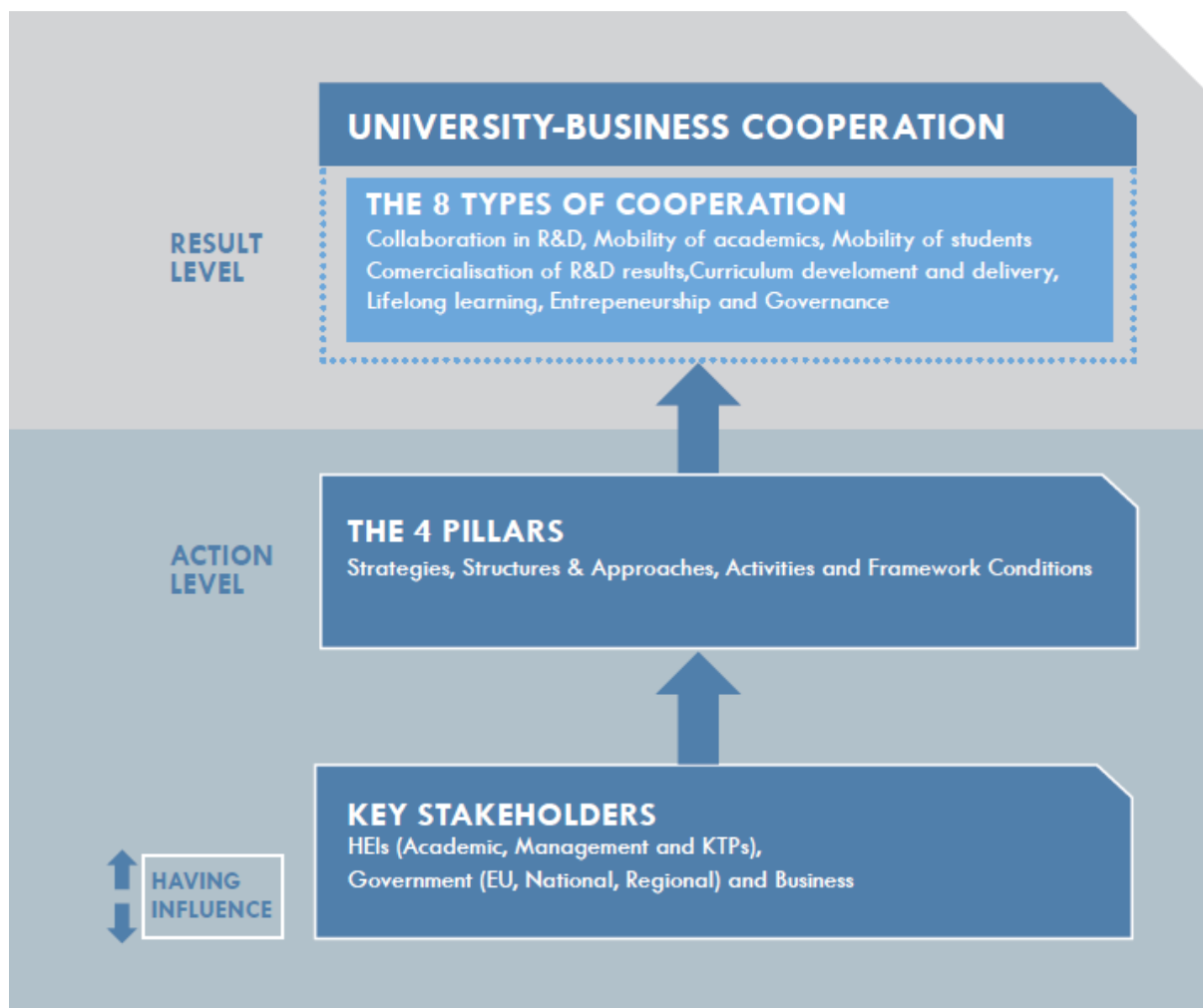
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

3. УНИВЕРСИТЕТИТЕ И БИЗНЕСЪТ

Всички добри пожелания, намерения и политики и в дадена страна и в ЕС по отношение на висшето образование не биха се осъществили без една много важна връзка – бизнес и висше образование. Политическите решения, които се взимат на всички нива по отношение на тази сфера на обществените дейности и интереси, са в същност най-вече в полза на съответната национална/общоевропейска икономика.

Ето как биха могли да се обобщят целите, осъществяването и резултатите на това сътрудничество (12), наречено Университет-Бизнес-Коопериране (УБК, University – Business – Cooperation, UBC)

УБК, наричана много често УБК-екосистема, представлява средата, в която университетите и бизнеса се свързват, която е подкрепяна от правителството и е насочена към взаимна изгода и в полза за цялото общество. Ако тя се възприема като

набор от взаимноизгодни връзки между институциите за висше образование и бизнеса, то подкрепата/грижата за нея и извличане на ползите ѝ: а) **помага на университетите да преодоляват проблемите с намаляващите публични средства** и б) **подпомага бизнеса да има и поддържа конкурентоспособността си в динамичния съвременен световен пазар, да допринесе за икономическото развитие на местно и национално ниво и да посреща нуждата си от квалифицирана работна ръка.** Или, УБК носи ползи на всички участващи страни и от там – на цялото общество.

За да функционира тази „екосистема“ тя следва да има:

1. участници от т.н. „Тройна спирала“ – правителство-институции за висше образование (ИВО) и бизнеси, които да работят съгласувано и ефективно във взаимен интерес.
2. Функциониращи четири стълба на УБК: стратегии, структури и подходи, дейности и рамка, в която те да се изпълняват, така че да се стимулира както директно кооперирането така и индиректно да има реакция към факторите, които му влияят.
3. А факторите, които влияят върху УБК са: специфични бариери, движещи сили и ситуационни фактори (такива като възраст, пол, големина на професионалния опит, тип и големина на висшето училище, държавата), т.е. фактори, които се отразяват или влияят върху възможността на ИВО и състава му да участват и развиват кооперирането с бизнеса.
4. Да е налице един от осемте типа коопериране: в областта на изследванията и развитието (R&D), мобилността на преподаватели, мобилността на студенти, комерсиализиране на научните резултати, гъвкавост и развитие на обучението, учене през целия живот, предприемачество, управление.

В мрежата UBC <https://www.ub-cooperation.eu/index/nationalpartners> членуват университети, големи консултантски организации (Technopolis group, <http://www.technopolis-group.com/about/the-tg-people/> , търговски и бизнес камари, неправителствени организации (много често спонсорирани от университети или/и общини)), най-голямата организация на бизнесите в Европа, Eurochambres, която представлява и защитава интересите на бизнеса пред политическите органи на ЕК, <http://www.eurochambres.eu/Content/default.asp?pagename=WhoWeAre>, в нея членува Българската търговско-промишлена палата!), водещата европейска мрежа за коопериране на университети и бизнес корпорации, University Industry Innovation Network, (UIIN, <https://www.uiin.org/>) и Eurashe. Мрежата UBC се води от Science-to-Business Marketing Research Centre при Münster School of Business at Münster University of Applied Sciences (<https://en.fh-muenster.de/science-marketing/index.php>) , Германия, с партньори в цяла Европа (Фигура 1). **От българска страна в мрежата не участва нито едно висше училище!** Българският представител е НПО, Фондация „Евро-перспективи“, <http://www.europerspectives.org/>. Първите изследвания и публикувани материали на UBC са от 2008 година, През 2016-2017 година UBC работи по проект ‘The State of University-Business Cooperation in Europe’ (13), възложен от ЕК. В резултат на изследването са подготвени над 20 доклада по тази тема, които разглеждат постиженията и пречките в сътрудничеството между бизнеса и университетите по

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

отделно за всяка страна. За да се подготвят докладите са интервюирани над 14 000 представители на висши училища и над 3000 представители на бизнеса. На страницата на мрежата са публикувани изследванията на 52 отделни случая на партньорство в Европа и по света. В изследванията са формулирани много ясни критерии за изследване на партньорството и резултатите от него:

Критерий 1 - Същност на взаимодействието, (Nature of interaction), които включва:

- ✓ Сътрудничество в изследванията
- ✓ Комерсиализация на резултатите
- ✓ Мобилност на състава и студентите,
- ✓ Академично предприемачество
- ✓ Студентско предприемачество
- ✓ Управление
- ✓ Съвместно изготвяне на курсовете за обучение и съвместно представяне
- ✓ Споделени ресурси.

Критерий 2 - Механизъм на подкрепа (Supporting mechanism)

- ✓ Стратегически
- ✓ Структурен
- ✓ Оперативен
- ✓ Политики

Интересно е изследването на германската корпорация Сименс, *Siemens research cooperation with universities* (14) , което много ясно показва тесните многогодишни връзки на тази корпорация (създадена като еднолична фирма през 1847 г.) с университети в Германия, Европа и по света, тяхната структура и реализацията на резултатите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Самата фирма счита, че резултатите ѝ и конкурентноспособността ѝ са дължат в много голяма степен на това сътрудничество.

Пример за успешно сътрудничество (виж в (15)) на Балканите е на фирмата Горение, *Gorenje driving international expansion and innovation through Slovenia's corporate university*, (16).

Особен пример е опитът Швеция, в която **държавната** агенция Vinova (<https://www.vinnova.se/en/>) създава нов модел за подкрепа на коопериране на университети и бизнес – един от случаите специално разгледан в изследванията на UBC, *Vinnova's development of a new funding model for increased university-business cooperation* (17).

Състоянието на тези връзки във Великобритания към 2012 могат да се видят тук (18) – в изследване, направено по поръчка на правителството.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

4. БИЗНЕСЪТ И ИНСТИТУЦИИТЕ ВЗИМАЩИ ПОЛИТИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ

Преди всичко следва да се спомене една интересна препоръка (или по-скоро съвет) направена в (19), а именно: (15) автоматичното привнасяне на модели за взаимодействия бизнес-правителство в дадена държава не води винаги до добри резултати, ако не се вземат предвид националните навици и практика. От там нататък такова постоянно, взаимноизгодно взаимодействие е жизнено необходимо за развитието на икономиката на съответната страна. От политиките се очаква да са „потопени“ в проблемите на икономиката и да имат „ухо“ за проблемите на бизнеса. Политиките следва да са синхронизирани и между отделните центрове на взимане на политически решения в правителството (министерства, правителствени агенции) да няма разнопосочни действия. В книгата подробно са разгледани успехите и неуспехите на държави в източна Азия (Китай, Виетнам, Корея, Япония, Сингапур, Малайзия) и Африка (Южна Африка, Малави, Зимбабве и още 9). Повече за книгата на [https://global.oup.com/academic/product/the-practice-of-industrial-policy-9780198796954?cc=bg&lang=en&](https://global.oup.com/academic/product/the-practice-of-industrial-policy-9780198796954?cc=bg&lang=en&http://www.oxfordscholarship.com/mobile/view/10.1093/acprof:oso/9780198796954.001.0001/acprof-9780198796954-chapter-4)

и

<http://www.oxfordscholarship.com/mobile/view/10.1093/acprof:oso/9780198796954.001.0001/acprof-9780198796954-chapter-4>

Най-общо, **какво очаква правителството от бизнеса:**

- ✓ Доброволчески програми,
- ✓ Спонсориране на социални програми за благоденствие
- ✓ Опазване на околната среда,
- ✓ Подкрепа за културата
- ✓ **Подкрепа и развитие на образованието**
- ✓ Помощ при природни бедствия.

От своя страна, **бизнесът очаква от правителството:**

- ✓ Подходяща, силна и независима правна система, способна прозрачно да решава спорове
- ✓ Създаване и съхранение на спокойна и мирна среда за развитие
- ✓ Поддържане на ефикасна монетарна система за финансиране и кредити

- ✓ Баланс в икономическото и обществено развитие
- ✓ Предоставяне на подходяща и поддържана инфраструктура
- ✓ Предоставяне на нужната информация
- ✓ Подпомагане на малкия бизнес.

- ✓ Осигуряване на трансфера на технологии
- ✓ Гарантиране на конкуренцията
- ✓ Справедлива лицензионна система и инспекции за съблюдаването ѝ
- ✓ Защита от външна конкуренция.

Тези взаимни очаквания и искания са много общи и не са подредени по някакъв приоритет, но отразяват общо взето какви са взаимните претенции.

Какво очаква Европа от правителствата/институциите, взимащи политически решения в страните-членки, за развитие на страните си и Европа, може да се види в наръчника на ЕК Quality of Public Administration A Toolbox for Practitioners на <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8055&furtherPubs=yes> и по специално Тема 6, Theme 6: Business environment (20). Това включва и финансови програми за подкрепа на определени бизнеси, особено малкият и средният, справедливо считани за гръбнака на националната, и от там, на европейската икономика. Повечето поощрения са за иновации и развойна дейност, което в повечето случаи, особено при МСП, означава укрепване/създаване на връзки с университетите.

След обявяването на планът Юнкер е възможно бизнеси да кандидатстват за финансиране директно от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за подпомагане на проекти в изследователската и развойна дейност, какъвто е примерът с австрийската Marinomed (<https://www.marinomed.com/>). Компанията е специализирана в производството на нови лекарства за лечение на респираторни и очни заболявания, основани на собствени патенти. Информация за други бизнеси, подпомогнати от ЕИБ на https://ec.europa.eu/commission/news_en?priorities=18#news-block.

Връзката между т.н. частен сектор (бизнеса) и публичния сектор (институциите, отговорни за взимане на политически решения) са както формални (различни смесени агенции, индустриалните и търговските камари, и особено напоследък – консултантски компании) така и неформални (асоциации, доброволчески организации, дискусии, срещи). Всички тези форми на сътрудничество и отговорности се срещат при грижата за образованието, в това число и особено – висшето. Причината бизнеса и правителството да се срещат все повече и по-тясно на терена на образованието в Европа е очевидна: от всичко казано в по-горните раздели е ясно, че за идеята **Европа на знанието** е невъзможна без ангажимента на тези два основни елемента от икономиката на една държава в т.н. тройна спирала (triple helix): образование правителство бизнес. В правилното функциониране на тези връзки, включително и много важно в размяната на информация за нуждите от квалифицирани кадри за бизнеса и нуждата от пълноценна реализация на завършващите образованието си. Следващата стъпка е взимането на адекватни политически и финансови мерки тази информация да намира реализация в процеса на обучение в висшите училища.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Връзките и взаимодействието на бизнеса и правителствата са предмет и на научни изследвания като тези например: Research management and policy: incentives and obstacles to a better public-private interaction <https://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/09513550810896505>; From science to policy through transdisciplinary research, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901107000731>

През 2006 са публикувани резултатите от изследването [Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policy](http://www.proneos.com/05_German/index.html), (15) възложено от ЕК и изготвен от германската консултантска компания Proneos (основана през 2004 от личности с над 20-годишен опит в индустрията, научните изследвания и иновациите, стратегическото планиране, политическите консултации, и считана за една от най-влиятелните в европейското пространство http://www.proneos.com/05_German/index.html). Данните от това изследване са достъпни в интернет (вижте линка по-горе), но сумарно могат да се представят така: Всички участници в системата на образованието и научните изследвания са съгласни, че решенията в тази област са основно на органите, вземащи политически решения. Но като основен приемник на необходимите и подходящи кадри и подходящите за използване (комерсиализиране) научни резултати, частният сектор/бизнесът има силен интерес да бъде включен в определяне на политиките в тази сфера. И то през всичките основни етапи на взимане на политическо решение:

- ✓ **Инициращ етап**, в който бизнесът участва в идентифицирането на изследователските/образователните приоритети и на нужните за целта политики, в дефинирането на задачите на политиките и в насоките за действие и развитие на националната образователна/изследователска система.
- ✓ **Създаване**, по време на този етап бизнесът изразява възгледите и нуждите си, очаквайки те да са отразени в политиките и съветва при дефинирането на политическите мерки, най-вече чрез оценките му доколко те са постижими и резултатни.
- ✓ **Изпълнение**, по време на което бизнесът продължава да съветва и информира (обратната връзка) органите, вземащи административни и политически решения, за практическите ефекти от политиките
- ✓ **Преглед и оценка**, когато чрез инструментите за оценка се търси мнението на засегнатите бизнеси. На този етап и въз основа на оценката бизнесът е стимулиран да осигури адекватно възприемане на неговите нужди в последващите политически мерки в сферата на образованието и изследванията.

В това изследване са представени и 6 отделни случая на сътрудничество: The BioRegion competition – cluster-oriented policy to develop the **German** Biotechnology sector; Research

policy advisory structures in the **Netherlands**, 'Operation Futuris' – a national foresight study to induce reforms of the **French** National Science and Innovation System; COTEC **Portugal**; Cluster-oriented policy to strengthen and upgrade regional capabilities – the Pázmány Péter – Regional University Knowledge Centre programme in **Hungary**.

Че тези взаимодействия, обаче, не са толкова ясни, прости, лесно осъществими и безпроблемни е отбелязано в едно изследване върху същността на европейската политика в областта на образованието и участието на частния сектор във взимането на политически решения, направено почти 10 години по-късно и изложени в сборника Evaluating European Education Policy-Making: Privatization, Networks and European Commission (21).

(https://books.google.bg/books?id=P1LeCwAAQBAJ&pg=PA17&lpg=PA17&dq=Private+Sector+Interaction+in+the+Decision+Making+Processes+of+Public+Research+Policies&source=bl&ots=vukpAqrRso&sig=ACfU3U2BTsSYjZgg8ac5hsR3HM9tMeOf_Q&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKEwiup4vg9NvgAhUQ3qQKHcbeDV04ChDoATADEgQIAxAB#v=onepage&q=Private%20Sector%20Interaction%20in%20the%20Decision%20Making%20Processes%20of%20Public%20Research%20Policies&f=false) . Изследването е възложено от ЕК. Най-общо заключението му е, че взаимните връзки са сложни, противоречиви и влиянието на частния бизнес върху взимането на политически решения не е задължително само положително. Ако това се отнася за решенията на европейско ниво (според авторите даже политическата ориентация на оглавяващите съответния директорат на ЕК са от значение), то в още по-голяма степен то би се отнасяло до политическите решения взимани на национално ниво, където, особено в малки икономики като нашата, няма уравновесяващи се влияния в частния сектор.

Сравнението между тези две, отдалечени във времето големи изследвания върху състоянието на взаимодействието висше образование – бизнес – политика е показателно и с това, че докато водещ изследовател в първото е консултантска компания, във второто е университетски екип. От там идват и нюансите, и малката разлика в акцентите на изследванията.

От всичко казано до тук е очевидно, че за някаква обособена „обратна връзка“ между правителството/органите взимащи политически решения в 2019 година не може даже да се говори. „Обратната връзка“ е само един компонент, макар и задължителен, от тези многопосочни, тесни, постоянни, разнообразни по форма връзки. На различни нива следва, или би следвало, да тече постоянен обмен на информация и мнения, върху основа на които да се взимат стратегическите и тактическите решение в областта на образованието въобще и в частност на висшето образование. Очевидна е ролята на професионалните организации в частния сектор (бизнес асоциации, търговски камари), но особено и изглежда много по-перспективно и плодотворно се оказва участието на **консултантски компании**, където, след много внимателен професионален подбор, са събрани хора с много голям опит в бизнеса, в образованието и в науката и където е

възможно, чрез сблъсък и изчистване на гледни точки, на политиките да се предложат много по-изчистени, обективни и убедителни мнения за взимане на решения.

С. ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕС.

Прегледът на достъпните документи показва следното:

- Състоянието на висшето образование не се разглежда отделно от това на образованието изобщо и на училищното образование се обръща също толкова голямо внимание, тъй като, то, с основание, се счита за фундаментът, върху който се гради висшето образование;
- Обръща се голямо внимание на професионалното образование (vocational education)
- С малки изключения, които бяха споменати по-горе, връзката бизнес – политически органи на терена на висшето образование, не е така явна както връзките по-отделно между бизнес – университет/висше училище и университет/висше училище – политически органи. Що се отнася по-специално до връзките бизнес-правителство, е наивно да се смята, че те биха били коментирани някъде в явен вид.

Документите се основават на разбирането за тристепенното висше образование като (в съответствие с дефиницията на ЮНЕСКО): **тристепенното образование, надгражда над двустепенното, предоставяйки обучение е специализирани области на знанието. То има за цел обучение на високо ниво на обхват и специализация. Под тристепенното обучение обичайно се приема за академично, но то включва също получаване на високо професионално обучение (** <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/tertiary-education-iscled-levels-5-8> **).** За това във всички намерени изследвания образованието се разглежда целенасочено като общо, като се започва от училищното.

Общото състояние на висшето образование в ЕС се следи както на ниво на ЕК, така и на негови формации, каквато например е **Eurydice Network** , която в **редовния си доклад за 2017-2018 година** https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/home_en, (10) показва как обхванатите в изследването страни (10) изпълняват една от групите критерии на ЕК в периода. Проследено е дали отговорните/политическите органи в отделните страни събират информация за (като се има пред вид, обаче, че изследването е направено чрез анкетиране на наистина много голям, но все пак ограничен брой заинтересовани личности):

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

1. Степента на приобщаващо образование (разширяване на социалната основа на висшето образование)
2. Социален статус на студентите
3. Формалното и неформалното образование получено преди постъпването във висшето училище
4. Наличие на външна оценка за качеството на образованието
5. Финансиране, основано на представянето на висшето училище в социален план (преподаватели и студенти).

Данните са показани в Таблица 1 (таблицата е приложена отделно). В таблицата са обхванати показателите, които отразяват социалната роля и социалната оценка на висшето образование в страните от ЕС.

ОЦЕНКА НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА 2017-2018						
ТАБЛИЦА 1		Степента на приобщаващо образование (разширяване на социалната основа на висшето образование)	Социален статус на студентите	Формалното и неформалното образование получено преди постъпването във висшето училище	Наличие на външна оценка за качеството на образованието	Финансиране, основано на представянето на висшето училище в социален план
БЕЛГИЯ - ФР			•	•	•	
БЕЛГИЯ - ГЕР			•		•	
БЕЛГИЯ - ФЛ				•	•	•
БЪЛГАРИЯ			•		•	
ЧЕХИЯ			•			
ДАНИЯ			•	•		
ГЕРМАНИЯ			•			
ЕСТОНИЯ					•	
ИРЛАНДИЯ		•	•	•	•	•
ГЪРЦИЯ		•				
ИСПАНИЯ			•	•	•	•
ФРАНЦИЯ		•	•	•	•	•
ХЪРВАТИЯ			•			•
ИТАЛИЯ			•	•	•	•
КИПЪР		•				
ЛАТВИЯ						
ЛИТВА			•	•		
ЛЮКСЕМБУРГ			•	•		•
УНГАРИЯ			•			
МАЛТА		•	•	•		
ХОЛАНДИЯ		•	•			
АВСТРИЯ		•	•			•
ПОЛША			•	•	•	•
ПОРТУГАЛИЯ				•	•	•
РУМЪНИЯ		•	•			•
СЛОВЕНИЯ					•	
СЛОВАКИЯ						
ФИНЛАНДИЯ			•	•		
ШВЕЦИЯ			•	•		
ВБ -АНГЛИЯ		•	•	•	•	•
ВБ-УЕЛС		•	•	•	•	•
ВБ-СЕВ.ИРЛ.			•	•	•	•
ВБ-ШОТЛ.		•	•	•		

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Друга група показатели, които обхващат образованието като цяло, но с уговорката, че делът на висшето образование е преобладаващ, се отнасят до професионалната реализация на завършилите на пазара на труда и са:

1. Редовни предвиждания и информация за нуждите на пазара
2. Участие на работодателите в процедурите по външно оценяване на висшите училища
3. Инициативи за практическо обучение на студентите по време на следването (регулярна професионална практика или доброволна работа на студента в реални условия)
4. Грижи за кариерното развитие на студентите още от постъпването.
5. Проследяване на развитието на завършилите студенти в ранните години на работната им кариера.

Резултатите са показани в таблица 2 (таблицата е приложена отделно).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОЦЕНКА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА 2017-2018						
ТАБЛИЦА 2		Редовни предвиждания и информация за нуждите на пазара	Участие на работодателите в процедурите по външно оценяване на висшите училища	Инициативи за практическо обучение на студентите по време на следването (редовна професионална практика/доброволна работа в реални условия)	Грижи за кариерното развитие на студентите още от постъпването.	Проследяване на развитието на завършили студенти в ранните години на работната им кариера
БЕЛГИЯ - ФР		•	•		•	•
БЕЛГИЯ - ГЕР			•	•	•	
БЕЛГИЯ - ФЛ			•		•	•
БЪЛГАРИЯ		•	•	•	•	•
ЧЕХИЯ		•	•		•	
ДАНИЯ			•		•	•
ГЕРМАНИЯ					•	
ЕСТОНИЯ		•	•	•	•	•
ИРЛАНДИЯ		•			•	•
ГЪРЦИЯ		•	•		•	
ИСПАНИЯ			•	•	•	
ФРАНЦИЯ		•	•	•	•	•
ХЪРВАТИЯ			•	•		
ИТАЛИЯ		•	•	•	•	
КИПЪР					•	
ЛАТВИЯ		•	•		•	
ЛИТВА		•	•	•	•	
ЛЮКСЕМБУРГ					•	
УНГАРИЯ					•	•
МАЛТА			•	•	•	
ХОЛАНДИЯ		•	•		•	•
АВСТРИЯ			•		•	
ПОЛША		•	•		•	•
ПОРТУГАЛИЯ			•		•	
РУМЪНИЯ			•	•	•	•
СЛОВЕНИЯ			•		•	
СЛОВАКИЯ					•	•
ФИНЛАНДИЯ		•			•	
ШВЕЦИЯ		•	•		•	•
ВБ -АНГЛИЯ		•			•	•
ВБ-УЕЛС		•			•	•
ВБ-СЕВ.ИРЛ.		•			•	•
ВБ-ШОТЛ.		•			•	•

Накрая е проследена и мобилността на студентите като са взети пред вид:

1. Прехвърлянето на стипендии и студентски заеми между страните
2. Дял на институциите за висше образование, които използват прехвърлянето на кредити
3. Взаимното признаване на дипломите (получената квалификация)

Резултатите са показани в таблица 3 (таблицата е приложена отделно).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНИЯ И
АНАЛИЗИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ОЦЕНКА НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА 2017-2018							
ТАБЛИЦА 3	Прехвърлянето на стипендии и студентски заеми между страните			Дел на институциите за висше образование, които използват прехвърлянето на кредити	Взаимно признаване на дипломите (получената квалификация)		
	изцяло	частично	не		да	понякога	не
БЕЛГИЯ - ФР			●	100%		●	
БЕЛГИЯ - ГЕР	●			100%		●	
БЕЛГИЯ - ФЛ	●			100%	●		
БЪЛГАРИЯ			●	нац. система			●
ЧЕХИЯ		●		75%-90%			●
ДАНИЯ	●			100%			●
ГЕРМАНИЯ	●			75%-90%			●
ЕСТОНИЯ		●		100%			●
ИРЛАНДИЯ	●			75%-90%			●
ГЪРЦИЯ			●	100%			●
ИСПАНИЯ		●		100%			●
ФРАНЦИЯ	●			75%-90%			●
ХЪРВАТИЯ		●		100%			
ИТАЛИЯ		●		100%			●
КИПЪР	●			100%			●
ЛАТВИЯ		●		нац. система			●
ЛИТВА		●		100%			●
ЛЮКСЕМБУРГ	●			100%		●	
УНГАРИЯ		●		нац. система			●
МАЛТА		●		100%	●		
ХОЛАНДИЯ	●			100%		●	
АВСТРИЯ	●			100%			●
ПОЛША		●		100%	●		
ПОРТУГАЛИЯ		●		100%		●	
РУМЪНИЯ			●	100%			●
СЛОВЕНИЯ	●			100%			●
СЛОВАКИЯ		●		100%		●	
ФИНЛАНДИЯ	●			нац. система			●
ШВЕЦИЯ	●			нац. система	●		
ВЕ-АНГЛИЯ			●	нац. система			●
ВЕ-УЕЛС		●		нац. система			●
ВЕ-СЕВ.ИРЛ.		●		нац. система			●
ВЕ-ШОТЛ.	●			нац. система			●

За отбелязване е колко малко от критериите се покриват от страни като Германия и Швеция, т.е. страни, в които други източници показват много активно, и по-важното, успешно взаимодействие между университети-бизнес-правителство и, като резултат, до успешно развитие на икономиката и обществото. В Германия състоянието на образованието се следи не толкова на федерално, колкото на регионално ниво, поради което анкетата не дава пълна картина на изпълнението на критериите. А от друга страна, докато според това изследване България покрива почти всички критерии, бизнесът у нас като цяло не счита за задоволително състоянието на пазара на труда и уменията на дипломираните се специалисти (Крехката връзка образование – бизнес, Иглика Горанова, 11.03.2019, <http://iconomist.bg/13462-%D0%9A%D1%80%D0%B5%D1%85%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D1%8A%D0%B7%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

[0%B5-%E2%80%93%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81;](http://investsofia.com/%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%82-%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82/)

или

[http://investsofia.com/%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%8A%D1%82-%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82/\).](http://investsofia.com/%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%8A%D1%82-%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82/).)

На фона на показаното в таблиците, по-скоро механично, отчитане на изпълнение на критериите на ЕС за набирането на информация от страна на компетентните органи с цел да се осъществи политически/обществен контрол върху образованието, вкл. висшето, по-информативно изглежда сравнението направено въз основа на изследването на ЕК *The Education and Training Monitor 2018* (8) (22), извършено от *Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC)*, с участието на *Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, the Eurydice Network* и с помощта на *Education and Youth Policy Analysis Unit of the EU Education, Audiovisual and Culture Executive Agency; Eurostat; the European Centre for the Development of Vocational Training; and the Human Capital and Employment Unit in the Directorate for Innovation and Growth of the Commission's Joint Research Centre (JRC)*. Дотолкова, доколкото поне част от влиянието на бизнеса върху образованието изобщо и върху висшето в частност (включително влиянието върху политическите решения, отнасящи се до тази сфера), се изразява в наемането на работа – т.е. върху реализацията на завършилите студенти на пазара на труда, съпоставката на данните от това изследване за:

- ✓ Дял на младежите (18-24 години) отпадащи от образователната система;
- ✓ Дял на младежите (30-34 години, степени 5-8) преминали успешно тристепенната форма на висше образование, установен 3 години след завършване на образованието.
- ✓ Дял на младежи (20-34) години, завършили гимназиално и висше образование (степени 3-8) и реализирани на пазара на труда, установен отново 3 години след приключване на образованието.

би дала възможност да се сравни положението в страните членки на ЕС и да се установи, в кои от тях делът на заетите в икономиката образовани млади хора е относително голям и по тях да се съди за взаимните влияния и връзки между бизнеса/обществения интерес и органите вземащи политически решения. Данните са показани в Фигури 1-3. Следва да се отбележи, че изследването не показва такива подробности като: в какви сфери на икономиката младежите намират работа, дали работят по специалността си или не, но във всеки случай показва, доколко бизнесът в дадена страна е в състояние да използва интензивно капацитета на образованите млади хора. С червено е отбелязан делът за съответната категория, очакван към 2020, със синьо – средното равнище за ЕС в годината на изследването 2017, със зелено – стойностите за България.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Education and Training Monitor 2018 е много обширно изследване като данните, използвани за фигурите са събрани съгласно т.н. нива на образование (**ISCED levels, International Standard Classification of Education**) (<http://uis.unesco.org/en/glossary-term/tertiary-education-isced-levels-5-8#slideoutmenu>). Нивата са от 0 до 8 ([https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_\(ISCED\)#Implementation_of_ISCED_2011_.28levels_of_education.29](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Implementation_of_ISCED_2011_.28levels_of_education.29)), но за настоящето изследване са интересни нивата от 3 до 8, които представят:

- ISCED 3: гимназиално образование (Upper secondary education)
- ISCED 4: след гимназиално, но не тристепенно висше образование (Post-secondary non-tertiary education), към което може да се отнесе професионалното образование.
- ISCED 5: кратък цикъл на тристепенно висше образование (Short-cycle tertiary education), към което може също да се отнесе придобиване на професионална квалификация
- ISCED 6: бакалавърска или еквивалентна степен (Bachelor's or equivalent level)
- ISCED 7: магистър или еквивалентна (Master's or equivalent level)
- ISCED 8: Докторска или еквивалентна степен (Doctoral or equivalent level)

Повече данни за класификацията на **образователните нива и образователните области** могат да се намерят <https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>

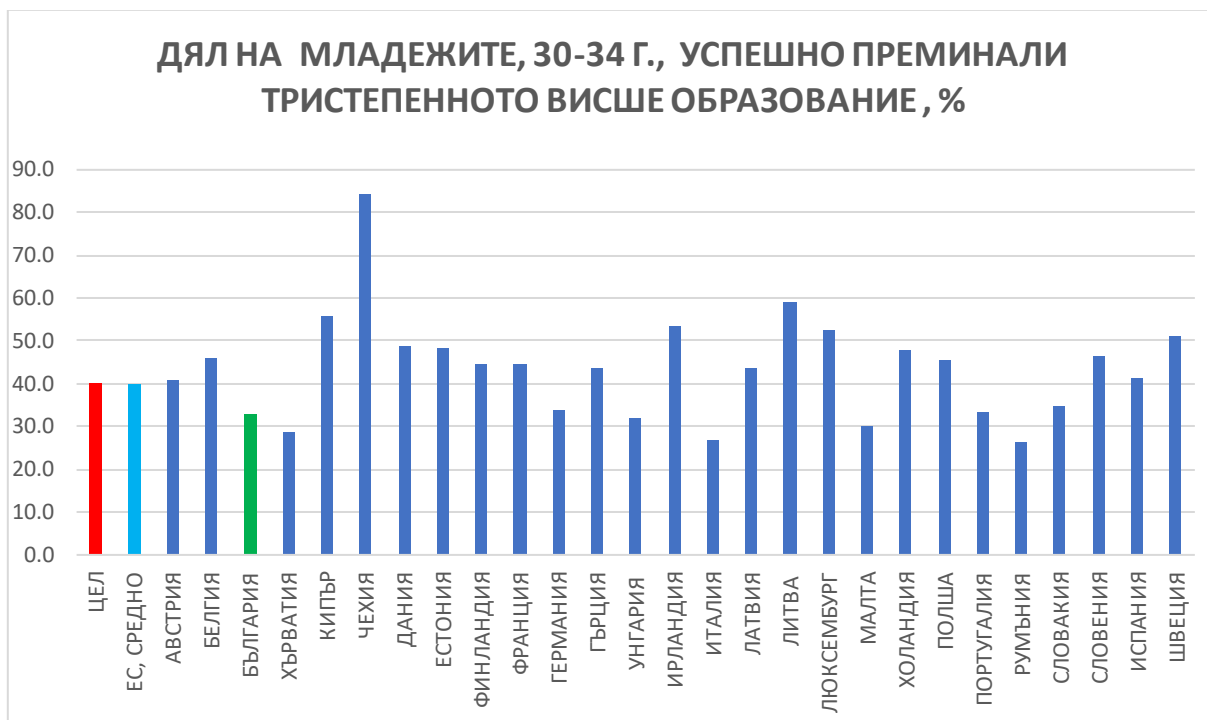
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

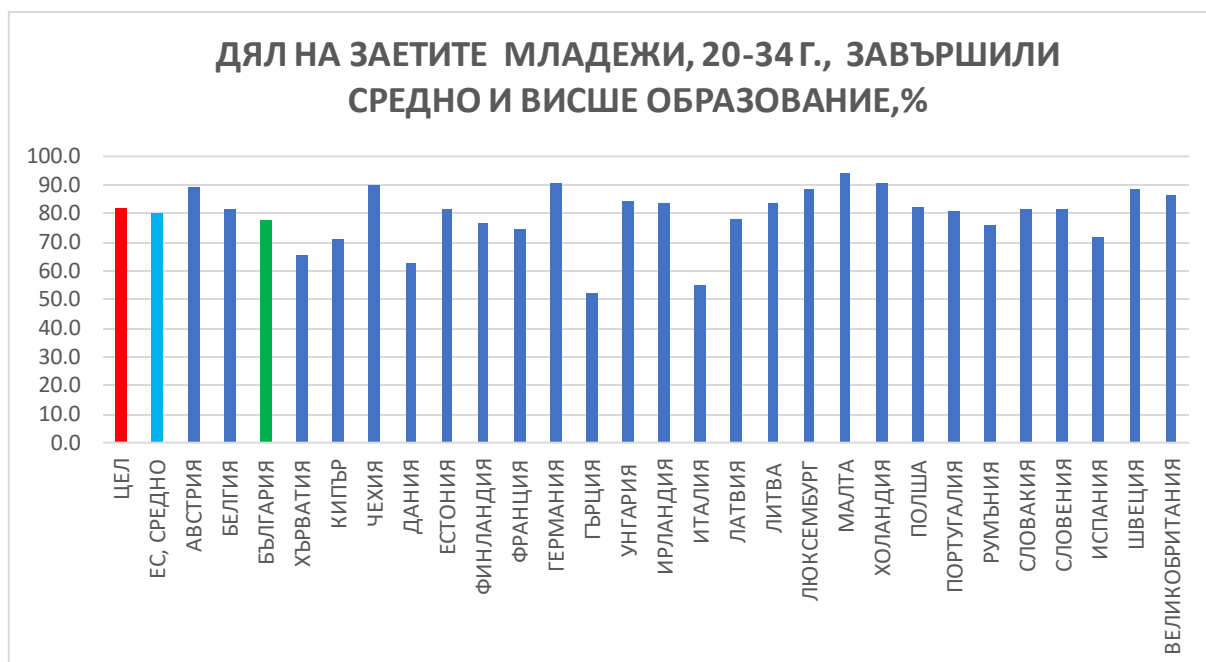
Фигура 1. Дял на младежите 18 to 24 години, които са посещавали начално и средно училище (до прогимназия, степени 0-2) и не продължили, без да са получили каквото и да е формално или неформално обучение в 4те седмици, предшестващи проучването.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Фигура 2. Дял на младежите, успешно преминали образователни нива 5-8 (тристепенно висше образование), измерен 3 години след завършване на образованието.

Фигура 3. Дял на работещите младежи, преминали нива от 3 -8 (завършено средно и тристепенно висше образование), от 1 до 3 години след завършване на образованието и които не продължават да се обучават.

Най-общо, тенденцията очевидно е следната: колкото по-малко младежи напускат образователната система, без да са добили професионални умения, толкова по-голям е дялът на образованите работещи младежи. Едни странни изключения са Чехия и Малта, но и при тях образованите и високо образованите много по-лесно се реализират на пазара на труда. Друг, много важен резултат от това проучване е, че от всички младежи получили образование, най-лесно намират работа и с висока заетост са младежите получили специално професионално образование на ниво: средно-специално, професионално обучение след завършено средно образование и други обучителни форми. Тяхната професионална заетост е по-висока от тази на завършилите тристепенно висше образование. Този ефект е най-силен в Малта, Австрия, Германия и Унгария и най-слаб (до отрицателен) в България и Кипър (8).

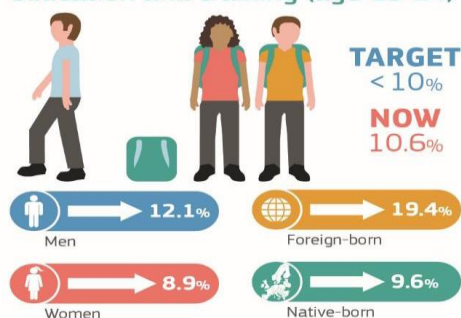

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Общата картина на средното ниво в Европа, видяна в това проучване (8) и отнасящо се за 2017 г. е представена така:

Early leavers from education and training (age 18-24)

Source: Eurostat (EU-LFS, 2017)

Early childhood education and care (age 4+)

Source: Eurostat (UOE, 2016)

Employment rate of recent graduates (age 20-34)

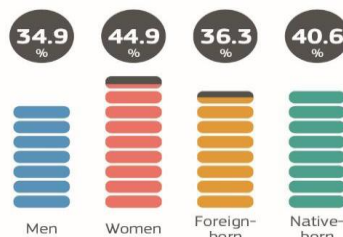

Source: Eurostat (EU-LFS, 2017)

Tertiary educational attainment (age 30-34)

TARGET 40%
NOW 39.9%

Source: Eurostat (EU-LFS, 2017)

Underachievement in

TARGET below 15%

Source: OECD (PISA, 2015)

Adult participation in learning (age 25-64)

By educational attainment

TARGET 15%
NOW 10.9%

Source: Eurostat (EU-LFS, 2017)
Illustrations: © European Commission

За отбелязване е разпределението на реализацията на завършилите образование на възраст между 20 и 34 години средно за ЕС: делът на заетите със средно специално (професионално) образование – 76.6%, на завършилите общо образователни училища – 64.1% и на завършилите тристепенно висше образование – 84.9%. Отчетливо се вижда колко важно за младежката заетост е средното специално образование. В добавка, средният дял на жените преминали тристепенно висше образование е по-висок от този на мъжете с 44.9% срещу 34.9%.

Прегледът на състоянието на висшето образование в Европа и връзките му с бизнеса и политиките показва, че :

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

1. То се разглежда като част от общата образователна система, която обхваща деца, младежи и възрастни - от детската градина през докторантурата до 64-годишни).
2. В тясна връзка с висшето образование и нуждите на икономиката на страните, се разглеждат и способностите на 15-годишните (т.е. завършващите прогимназия), бъдещи гимназисти в обикновени или професионални гимназии в четене, математика и науки.
3. Както ЕК, така (вероятно) държавните органи събират (би следвало да събират) данни за състоянието и изискванията на пазара на труда, за да може образованието да реагира адекватно, но и следва да се има пред вид, че политическата система е инертна и реакцията не е може да е много бърза. Тази информация и участието на бизнеса в даване на обективна оценка за качеството на образование в даден университет са сигнали към политиците, но в много по-голяма степен - към университетите, за състоянието на висшето образование.
4. Намерени са други лостове, които реагират на нуждата от кадри за бизнеса много по-бързо от по-тромавите, по необходимост, политическа и правна системи и те се крият в преките връзки на бизнеса с институциите за висше образование, които са дългогодишни и здрави и които помагат за нанасяне на бързи корекции в процеса на обучение, без да се чака намесата на политическите органи.
5. Постоянните формални и неформални връзки на политиците с бизнесмени и преподаватели в институциите за висше образование чрез техните професионални обединения и чрез използване на опита на техни представители с дългогодишна висока професионална квалификация и висок човешки морал са постоянните канали за обмен на информация и взимане на обосновани, последователни и интелигентни политически решения за бъдещето на образователната система. В страните със стабилна икономика, тези формални, но и неформални, обединения не са влияят от смените на политическата власт.

Въз основа на тези две изследвания на страните-членки на ЕС, за по-нататъшно проучване на практиките за връзките между бизнеса, висшето образование и органите вземащи политически решения, бяха избрани три страни Германия и

Швеция, в които данните показват дългогодишна успешна координация на бизнес и политика в сферата на висшето образование и опитът на Чехия, като централно европейска страна, бивша членка на социалистическия блок, подобно на България, с подобни на българските показатели за следене на нуждите на пазара и участието на бизнеса в оценката на университетите (Таблица 2), но с по-добра професионална реализация на образованите младежи 20-34 години (Фигура 3).

Д. ОПИТЪТ НА ГЕРМАНИЯ

1. Организация на висшето образование: структура и финансиране

Организацията на висшето образование в Германия се основава на споделената отговорност за взимане на политически решения и финансиране между федералното правителство и регионалните правителства <https://www.hrk.de/en/activities/higher-education-system/> (23). Адресът е на страницата на т.н. German Rector Conference (Конференция на Ректорите, на немски Hochschulrektorenkonferenz (HRK)) – свободно обединение на всички държавни и признати от държавата висши училища в Германия, основано през 1949 г. в тогавашна Западна Германия и обхванало цялата страна след обединението. В Конференцията в момента членуват най-големите 268 висши училища, обхващащи 94% от обучаваните студенти, представени чрез своите президенти и ректори.:

а) **Оформяне на мнение и политическо представителство.** Конференцията осигурява на ректорите пълна информация за състоянието на системата, дава им възможност да обсъждат проблемите на висшето образование и изследователската дейност, и да изградят обща позиция по дискуссионните въпроси. Президентът и Изпълнителният съвет представляват интересите на системата в диалога с органите, взимащи политически решения и администрацията им на федерално и държавно ниво, и с обществото. Освен да обсъжда належащи съществуващи проблеми, Конференцията често налага своя дневен ред в обсъжданията.

б) **Изграждане и развитие на принципите и стандартите в системата на висшето образование.** В тези сфери от образователната система, които имат основно значение, Конференцията се ангажира в интензивното обсъждане на проблемите им с академичните си партньори, с федералните и централните правителствени органи, с организациите на работодателите, с профсъюзите и всички друго заинтересувани страни, за да бъдат формулирани дълготрайни и общоприети норми и стандарти.

б) **Дейности в полза на институциите за висше образование и на обществото.** Конференцията помага на членовете си при интернационализацията ([Audit "Internationalisation"](#)), дигитализацията на обучението ([Higher Education Forum on Digitalisation](#))

и разработването на учебни програми (the [nexus project](#)). Заедно с това, тя предоставя задълбочена най-нова информация за състоянието и проблемите на системата, и преди всичко за обучението, което предлага на политици, бизнеси и медии ([Higher Education Compass](#)) и информира студентите в помощ на избора на курсове при обучението им ([clearing system for study places](#)).

От 1965 г. юридически и финансово, Конференцията на ректорите се управлява от Фондация (Фондация представляваща Конференцията на Ректорите), която от своя страна се наблюдава от Консултативен съвет и Общото събрание на Конференцията, а се управлява от Президента, един от вице-президентите и генералния секретар на Конференцията. През 2017 бюджетът възлиза на 4.35 милиона евро, събрани главно от местните власти и Федералното министерство на образованието.

Структурата на висшето образование понастоящем:

Достъпните данни <https://www.hrk.de/en/activities/higher-education-system/> показват, че към 2018 г. в Германия има **397 висши учебни заведения**, от които (Забележете! само) **115 са университети** или подобни, които предоставят т.н. обучение по фундаментални науки, **217 (!) са специализирани висши училища, обучаващи по приложни науки** (на немски Fachhochschulen), 57 са колежи по изкуствата и музика, 8 не принадлежат към никой от горните видове. Германските институции за висше образование са или държавни или признати от държавата институции. В дейността си, включително организацията на обучението и присъждането на научни степени и звания те се подчиняват на законите за висше образование. В последните 20 години висшите училища са свободни да решават освен въпроси от образователен и академичен характер и въпроси за академичния състав и бюджета.

- ✓ **Университетите** са ориентирани най-вече към **академични дисциплини** (всички т.н. природни/естествени науки и математика попадат в тази група), които са с по-скоро теоретична насоченост и са подкрепени от много силна изследователска дейност. Университетите присъждат докторските степени и подготвят специалисти за академична кариера.
- ✓ Учебните програми във **Висшите училища по приложни науки** са насочени към **инженерните и други технически науки, бизнес и социални науки, архитектура**. Те са силно приложно и професионално фокусирани, като **обучението се интегрира с наблюдавана работа в разнообразни индустриални и стопански, или подобни, структури**.

1.1. Финансиране

Финансирането на висшето образование се разпределя така: 90% от общата сума, което то получава, се гарантира и предоставя от държавните институции, като местните правителства участват с основния дял - около 75% от него, осигурявайки по този начин базисното финансиране, т.е. финансирането, което покрива основните нужди на висшите училища за

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

образователния процес. Федералното правителство участва с около 15% чрез финансиране на изследователски проекти, на някои специални програми (като Excellence Initiative / Excellence Strategy in future, Higher Education Pact (<https://www.research-in-germany.org/en/research-landscape/r-and-d-policy-framework/higher-education-pact-2020.html>), the Programme for Women Professors (Professorinnenprogramm)) и чрез доставка на изследователска апаратура. Около 10% се получават от частния сектор - основно през възлагане на изследвания по проблеми от интерес на бизнеса, но и подкрепени от други частни донори или чрез друг вид спонсорства и студентски такси.

От няколко години обаче, конференцията на Ректорите изисква „обръщане“ на финансирането. Чрез своя Модел на двата стълба, [“Zwei-Säulen Plus” \(Two pillars plus\) model](#), от 2017 г. ([“Funding of the higher education system from 2020 onwards”](#) резолюция на Общото събрание на Конференцията от 9.05.2017 г). Конференцията предлага финансирането, което сега се осигурява с определен срок според т.н. Higher Education Pact (Споразумение за висше образование с федералното правителство), да стане постоянно, т.е. да се „обърне“ и добави към базисното финансиране като Стълб 1. Предлага се Стълб 2 да продължи да бъде програмното финансиране, чрез което да се поддържат и обновяват сгради и апаратура, дигитализацията, индиректните разходи. Това е начинът, според Конференцията, висшите училища да са в състояние да се конкурират в научните изследвания с изследователските центрове в страната и с чуждестранните университети по света. (24)

2. Състояние на висшето образование 2017 година според прегледа на ЕК

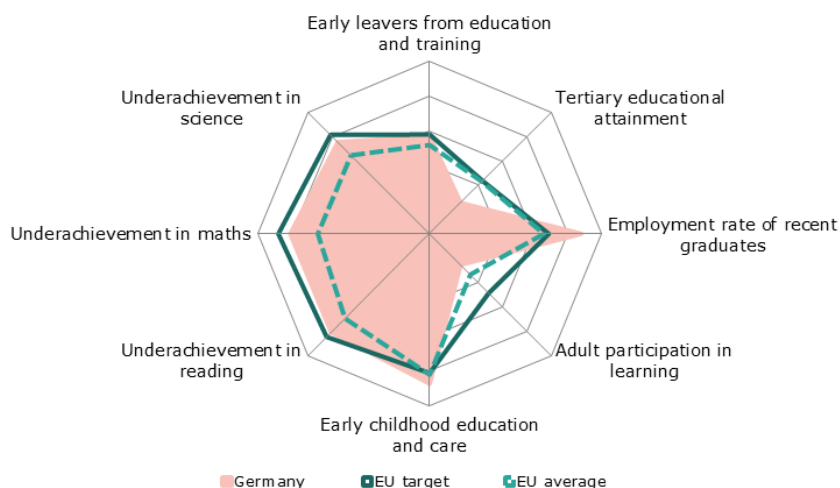
Според данните на изследването Education and Training Monitor 2018, Country analysis (22), ето как Германия отговаря на европейските ключови индикатори (приложена е отделна илюстрация в размер А4).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

		Germany		EU average	
		2014	2017	2014	2017
Education and training 2020 benchmarks					
Early leavers from education and training (age 18-24)		9.5%	10.1%	11.2%	10.6%
Tertiary educational attainment (age 30-34)		31.4%	34.0%	37.9%	39.9%
Early childhood education and care (from age 4 to starting age of compulsory primary education)		97.4% ¹³	96.6% ¹⁶	94.2% ¹³	95.3% ¹⁶
Proportion of 15 year-olds underachieving in:	Reading	14.5% ¹²	16.2% ¹⁵	17.8% ¹²	19.7% ¹⁵
	Maths	17.7% ¹²	17.2% ¹⁵	22.1% ¹²	22.2% ¹⁵
	Science	12.2% ¹²	17.0% ¹⁵	16.6% ¹²	20.6% ¹⁵
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)		ISCED 3-8 (total)		76.0%	80.2%
Adult participation in learning (age 25-64)		ISCED 0-8 (total)		10.8%	10.9%
Learning mobility	Degree mobile graduates (ISCED 5-8)	:	4.9% ¹⁶	:	3.1% ¹⁶
	Credit mobile graduates (ISCED 5-8)	:	12.9% ¹⁶	:	7.6% ¹⁶
Other contextual indicators					
Education investment	Public expenditure on education as a percentage of GDP		4.2%	4.2% ¹⁶	4.9%
	Expenditure on public and private institutions per student in € PPS	ISCED 1-2	€7 176	€7 452 ¹⁵	€6 494 ^d
		ISCED 3-4	€9 510	€9 824 ¹⁵	€7 741 ^d
		ISCED 5-8	€12 614	€12 864 ¹⁵	€11 187 ^d
Early leavers from education and training (age 18-24)	Native-born		8.3%	8.1%	10.4%
	Foreign-born		19.5%	23.1%	20.2%
Tertiary educational attainment (age 30-34)	Native-born		32.0%	34.4%	38.6%
	Foreign-born		29.3%	32.8%	34.3%
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-4		87.7%	89.1%	70.7%
	ISCED 5-8		93.1%	93.0%	80.5%

Фигура 4. Постиженията на Германия в образованието, спрямо страни в ЕС, които най-добре покриват (плътната черна линия) и най-слабо-покриват (зеленият пунктир) показателите, 2017 г. (22)

По повечето показатели, както се вижда, Германия се доближава до целевите европейски показатели, а по професионална реализация на преминалите през различните степени на образование (от ниво 4 нагоре), надминава европейската цел за 2020 година (данните са за 2016-2017 г.). Причината е, че в професионалната реализация Германия включва в данните си освен преминалите успешно тристепенното висше образование и завършилите успешно след-гимназиално професионално образование (образователно ниво 4). Ако и тези младежи се включат в степента на заетост (employment rate), показателят на Германия за 2017 г. е 48.8% при европейска цел 42% в 2020 г. Това е един много важен показател за насищането на пазара на труда в Германия с образовани квалифицирани средни специалисти – едно изключително важно кадрово обезпечение за бизнеса и производството - показател за взимане на разумни управленски решения. Обърнете внимание по-долу на Програмата на Федералното министерство на образованието за т.н. **Германска система за професионална подготовка (The German Vocational Training System)** показана по-долу.

Между няколко критични бележки на изследователския екип (22) в Education and Training Monitor 2018, Country analysis, основната е, че финансирането на образованието, вкл. висшето остава постоянна част от БВП, докато предизвикателствата към него нарастват. Това заключение съответства на опитите на Конференцията на ректорите да договори промяна на финансирането с федералното правителство.

3. Висше образование – бизнес – политика

3.1. Висше образование – политически органи

В Германия, както в останалите европейски страни, а и по света, връзките между институциите за висше образование и органите, които осъществяват политиката в тази област са преди всичко финансови, но и стратегически – със създаване на благоприятна законодателна среда с оглед на развитието на икономиката на страната и благоденствието на обществото. Беше споменато вече, че финансирането на университетите се извършва на 2 нива – федерално и регионално. Федералното правителство, чрез Министерството на образованието и науката (Bundesministerium für Bildung und Forschung, <https://www.bmbf.de/>) за 2017 г. разпределя бюджет от 17.6 милиарда евро общо за образование, като частта за университетите се разпределя на програмен принцип (<https://www.bmbf.de/en/education-and-research-priority-areas-of-federal-government-policy-1410.html>). Изпълняват се няколко програми :

- подкрепа на върховите постижения в научните изследвания чрез програмата Excellence Strategy (Exzellenzstrategie), управлявана от Deutsche Forschung Gemeinschaft (DFG) и от Wissenschaftsrat. Програмата има 2 линии на финансиране:
-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- (https://www.dfg.de/en/research_funding/programmes/excellence_strategy/index.html)
 - **Clusters of Excellence** (Клъстери за върхови постижения, EXC) за много големи проекти с международното участие в области, които са на предната граница на развитие на съответната наука. Курира се от DFG чрез двустепенен състезателен рецензионен процес като годишното финансиране е около 385 милиона евро. За 2019 г. са финансирани 57 клъстера за върхови постижения.
 - **Universities of Excellence** (Университети за върхови постижения, EXU) нова програма, с начало на финансирането 1.11.2019 г. насочена към университетите като индивидуални институции, в подкрепа на самостоятелната им роля, или ролята на създадените преди това консорциуми по програмата Clusters. Програмата се курира от The German Council of Science and Humanities (Wissenschaftsrat) и ще разполага с около 148 милиона евро.
- Програми свързани с правителствената стратегия **High-Tech Strategy** (стратегията ще бъде разгледана по-подробно в друг раздел поради пряката си връзка с бизнеса), към която е създадена финансиращата програма **Innovative university (Innovative Hochschule)**, насочена към малките и средните по големина университети за приложни науки с цел да даде тласък на трансфера на знания и иновациите от тях към заобикалящата ги индустриална и социална среда. До 2027 по тази програма са предвидени 550 милиона евро.
- Централизирана инициатива е насочена към подкрепа на младите изследователи в университетите, целяща да направи по-привлекателна преподавателската и изследователската дейност, като предложи около 1000 нови професорски позиции в системата на висшето образование.
- Федералното и местните правителства са ангажирани и в т.н. **Higher Education Pact 2020** (**Forschung und Entwicklung Pakt**, <https://www.research-in-germany.org/en/research-landscape/r-and-d-policy-framework/higher-education-pact-2020.html>), по който се
 - предвижда да бъдат вложени общо **38.5 милиарда евро до 2023 г.**, от които **20.2 милиарда** предоставя федералното правителство (от 2007 г.) и **18.3 милиарда** – местните правителства. Пактът има три основни сфери на действие:
 - **Увеличение на броя на студентите** (федералното правителство заделя 10 милиарда евро за целта от 2007 до 2023)
 - **Увеличение на финансирането за научни изследвания** (вкл. индиректните разходи с 22% общо с около 4 милиарда евро до 2020 г.)

- **Повишаване качеството на образованието**, на тази мярка се обръща особено внимание като е създадена специална съвместна програма **Пакт за качество** (Bund-Länder-Programm Qualitätspakt Lehre (QPL), <https://www.qualitaetspakt-lehre.de/de/qualitat-von-hochschullehre-und-studienbedingungen-verbessern-1764.php>) финансирана от федералното правителство с 2 милиарда евро. Програмата обхваща всички висши училища от всички области на фундаменталните, приложните науки и изкуствата. Основната ѝ цел е насочена към повишаване на квалификацията на преподавателите във висшите училища, които освен да обучават, трябва да умеят да се грижат и подкрепят студентите си.

3.2. *Висше образование - бизнес.*

Образованието в Германия има много дългогодишна непрекъсвана практика на връзки с бизнеса. Професионалните училища и кратките университетски курсове (степенни 4 и 5 според международната класификация на образованието) практикуват, т.н. дуално-обучение: студентите получават знания по класическия начин на преподаване, но, специфичните професионални умения се усвояват чрез работа в малки и средни предприятия. Според бизнеса тази практика е най-добрият начин за набиране на квалифициран персонал за техните нужди (**The German Vocational Training System** <https://www.bmbf.de/en/the-german-vocational-training-system-2129.html>).

Същевременно, расте и ролята на университетите като средища за добиване на знания, но и на трупане на практически опит чрез специални програми, разработени съвместно с бизнеса. Отделни примери бяха показани вече по-горе. В допълнение, тяхното място се разглежда вече, не като отделена от обществото „академия“, а като интегрална част от цялото в региона, в който се намират, част която наред със запазване на академичния дух на трупане на знания и решаване на разнообразни научни проблеми, е отговорна за пренасяне на знания и технологии и коопериране (**transfer and cooperation**) както с индустрията, така и с всички обществени групи. Това още по-пълно и още по-активно обръщане на университетите към локалните бизнеси и общество е експлицитно изразено в Резолюцията от 23-то общо събрание на Конференцията на ректорите от 2017 г. (25). От друга страна организации като Bundesverband der Deutschen Industrie e.V. (The Federation of German Industries, BDI, Федерация на Германските индустрии, <https://bdi.eu/>), Bundesvereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände (BDA, Обединение на германските работодатели <https://www.arbeitgeber.de/www/arbeitgeber.nsf/id/home>) и Stifterverband (<https://www.stifterverband.org/> – обединение на компании и фондации за консултации, работа в мрежи и подкрепа на напредъка в областта на образованието, науката и иновациите, създадено

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

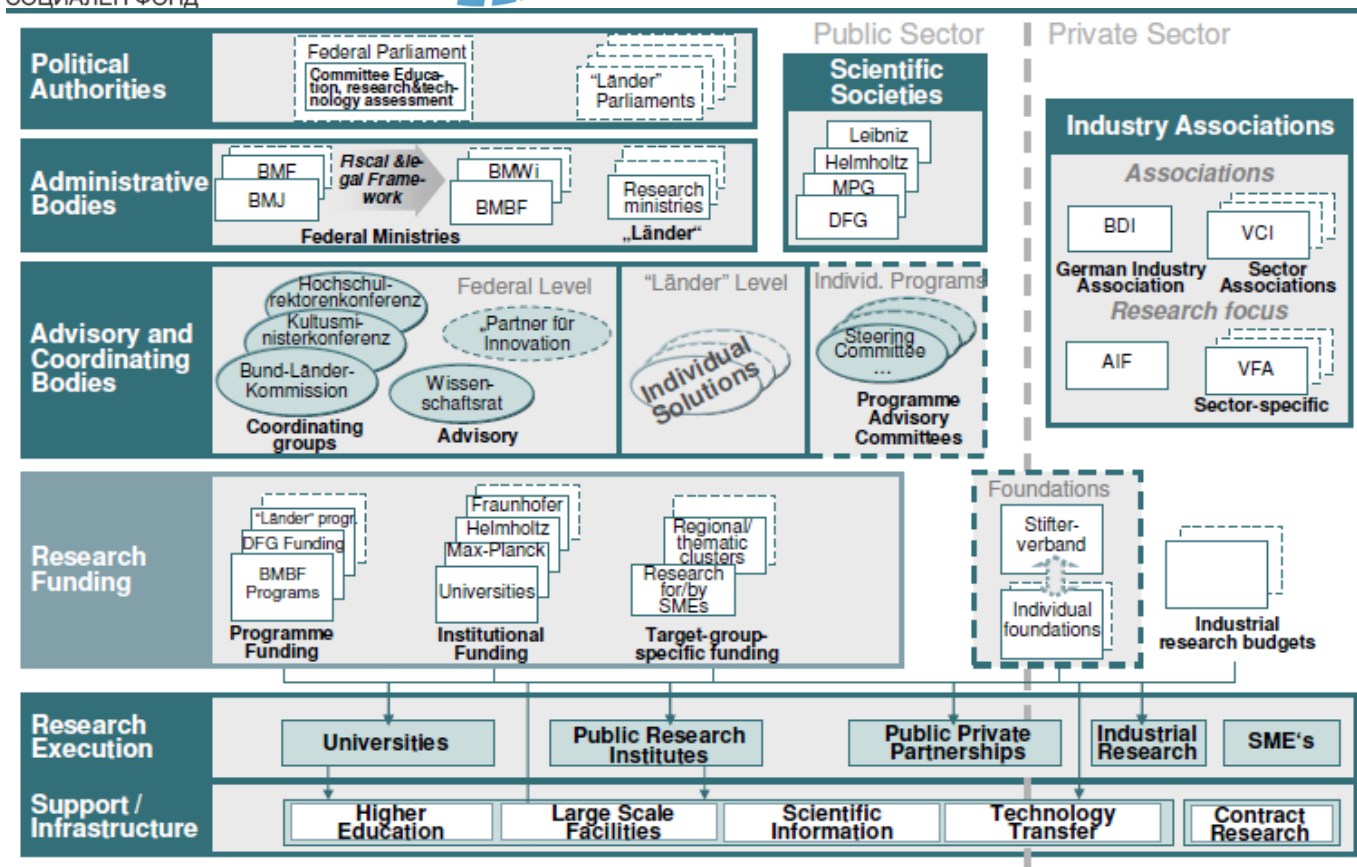
1920 г., с повече от 3000 членове), ясно разпознават ролята на образованието, науката и иновациите за напредъка на Германия и работят интензивно и в интерес на обществото съвместно с университетите, бизнеса, политическите органи и медиите за развитието им. През 2018 г. тези организации съвместно с Конференцията на ректорите (НРК) изразяват общо становище от нуждата да се създадат, подкрепят и разширят възможностите докторантски позиции по теми от общ интерес за лица, работещи в бизнеса, като нов етап от развитието на партньорството между университетите и бизнеса и във взаимна полза (26).

3.3 Бизнес - политика в областта на висшето образование

Последните подробни данни от преглед върху участието на бизнеса (частния сектор) при взимане на политически решения в областта на науката са от 2006 година (15) и в общата им част, отнасящи се до цяла Европа бяха обсъдени вече по-горе. Към този преглед са добавени глави за някои европейски страни и, естествено, Германия е една от тях. За 13 години вероятно са станали и промени, но от изложеното по-горе е очевидно, че в Германия отношението към институциите, ангажирани с образование и наука са консервативни и промените са редки. Ако приемем този извод за достоверен до голяма степен, ето как е конструирана взимането на решенията в Германия, според авторите на изследването

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Както се вижда публичният и частния сектори са тясно преплетени във взимането на решения, но и във финансиране на научните изследвания в университетите, а от там е ясно влиянието върху обучението: както университетските курсове, така и работата на студентите още от ранните години са свързани със решаване на задачи от интерес на бизнеса (тук под бизнес и авторите на изследването и аз имаме пред вид най-вече индустрията (вижте по-долу и коментарите за новата стратегия на германското Министерство на образованието и науката – High Tech Strategy) . Тук е мястото да се подчертае отново, че авторите на това пан-европейско изследване са, в голямата си част, членове на групата Proneus, - много голяма частна консултантска компания.

Следователно играчите във взимането на решения са:

- ✓ На ниво правителство:
 - Федералното министерство на образованието и науката (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF), в тясна връзка с Министерствата на финансите и на правосъдието.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- Федералното министерство на икономиката и технологиите (Federal Ministry of Economics and Technology (BMWi))
- По-рядко, но със специфични програми и грантове: Федералното министерство на здравеопазването и околната среда, Федералното министерство на опазване на околната среда и ядрената сигурност (Federal Ministries of Health and of Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety);
- Регионалните правителства (*Länder*) отговарят за образованието

Поради федералното устройство на Германия, координацията между федералните и местните органи е много важна и за тази цел са създадени цяла редица общи институции като Bund-Länder Commission for Educational Planning and Research Promotion (BLK, постоянен форум за обсъждане на проблемите при образованието и всички въпроси в тази област, които са от общ интерес), Постоянната конференция на регионалните и федералните министри на образованието и културата, тук именно се разглеждат въпросите на обучението на работното място (грижата е на федерално ниво) и професионалното обучение (от компетентността на регионите);

- ✓ На ниво посредници: консултантски организации/научни центрове и асоциации/ изследователски центрове:
 - Най-важният – **Съветът по наука (Science Council (*Wissenschaftsrat*, WR))** се занимава с всички основни проблеми и задачи пред науката (вкл. откриване, научна политика, реорганизация и финансиране) и образованието (структура на обучението, планиране и оценка на специфични области и дисциплини). Членовете му се назначават от президента и включват учени, преподаватели и представители на частния сектор).
 - Групата научноизследователски центрове:
 - Германската Научна Фондация (*German Research Foundation, Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG*, <https://www.dfg.de/>, на български е преведено Научен съвет) – самоуправляваща се организация, основана въз основа на частното право, която финансира фундаменталните изследвания на основата на прозрачен конкурс, като е финансирана съвместно от федералното и регионалните правителства. В нея членуват университети, научни центрове, научни обединения и Академиите на хуманитарните науки. Представители на федералната и регионалната държавни администрации участват във всички органи на фондацията, които имат право да взимат решения, като учените, участващи в тях са болшинство. Частният сектор не е представен в тази организация
 - Макс Планк Общество за наука (*The Max Planck Society for the Advancement of Science, Max-Planck-Gesellschaft (MPG)*)

<https://www.mpg.de/de>) , която е независима изследователска организация в обществена полза и която поддържа фундаменталните изследвания в собствените си институти. Частният сектор участва много активно чрез представители в Сената (орган изпълняващ ролята на активно действащ Консултативен съвет) и двама от топ-менажери от индустрията, които са членове на Управителния съвет (Verwaltungsrat). Макс Планк обществото работи много тясно с университетите и висшите училища, както и с изследователските отдели на фирми от частния сектор, за осъществяване на трансфер на знания и технологии.

- Асоциация Хелмхолц (*Helmholtz Association*, *Helmholtz-Gemeinschaft* <https://www.helmholtz.de/>) представлява обединение на 15 технически- и биолого-медицински научни центъра, насочени към решаването на научни и технологични предизвикателства и трансфер на технологии от стратегическо значение за науката, обществото и индустрията, в следните области: Енергия, Земята и околната среда, Здраве, Ключови технологии, Строеж на материята , Транспорт и Космос. Това е организацията, която съветва финансовите спонсори за изследователските приоритети и необходимото финансиране. Сенатът се председателства от президент с участието на двама представители на Парламента, пет федерални и регионални министри или техни представители, двама представители на други научни асоциации, шест външни учени и шест представителя на бизнеса.
- Научната Асоциация Лейбниц (*Scientific Association Gottfried Wilhelm Leibniz* (*Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibniz e.V.*, WGL, <https://www.leibniz-gemeinschaft.de/ueber-uns/>) обединява 84 независими изследователски обслужващи центрове, насочени към хуманитаристика и образование, икономика и социални науки, природни науки, физика и околна среда. Членовете ѝ работят много тясно с университетите и с партньори от бизнеса, с основна функция да служат като интердисциплинарни центрове по компетентност, spin-off центрове и за извършване на изследвания по поръчка и подкрепа на бизнеса. Отделните институции са подложени на постоянен много строг контрол на качеството на работата. Във всички съвещателни, контролни и оценящи структури преобладава участието на външни на Асоциацията учени, федерални и регионални министри или техни представители.
- Дружество Фраунхофер (*The Fraunhofer Society* (*Fraunhofer Gesellschaft*, FHG, <https://www.fraunhofer.de/>) обхваща 80 институции за приложни изследвания, които предлагат изследвания и постижения към обществото и бизнеса, най-често

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- по поръчка. Финансира се частично от държавата, но основното финансиране идва от частния сектор.
- Конференцията на ректорите, (*Hochschulrektorenkonferenz* (HRK) <https://www.hrk.de/home/>), организацията, която представлява основната част от висшите училища в Германия, която работи в тясно сътрудничество с правителството и бизнеса и има много голямо влияние при взимането на решения за развитието на висшето образование и на цялото общество.
- ✓ На ниво бизнес, представителството при взимане на решения е съсредоточено в няколко асоциации и обединения на индустриалците, чиято роля и дейности бяха вече разгледани:
 - *Federal German Industry Association* (Bundesverband der Deutschen Industrie, BDI)

Association;

- *German Chambers of Industry and Commerce* (Deutschen Industrie- und Handelskammer DIHK);
- *German Federation of Industrial Research Associations* (*Arbeitsgemeinschaft industrieller Forschungsvereinigungen*, AiF)

Участието на бизнеса при взимане на политически решения се изразява в:

- ✓ По традиция - под различни форми на участие в мрежи, диализи и най-вече – неформално и чрез своите асоциации, фондации и обединения;
 - Участие в предхождащи процеси за подготовка на формални политически решения
 - Постоянни тесни работни отношения и обмяна на мнения чрез срещи от различни формати.
 - Постоянно изследване на тенденциите и предвиждания за бъдещите нужди на индустрията и на обществото.
 - Публикуване на „бели книги“ по даден проблем на образованието и науката
- ✓ роля на съветник, без формално да участва във взимането на политически решения. По традиция, бизнесът в Германия крайно рядко участва формално във взимането на политически решения в тази чувствителна сфера, както и на провеждането им.
- ✓ Подкрепата е пряка, по-често на отделни компании, по рядко от името на сдруженията им, и насочена към висшите училища чрез финансиране на програми, курсове, изследвания, практика на студенти и, напоследък, във въвеждането на докторантурите за хора, работещи в индустрията.

В Германия, усилията на всички играчи са обединени в едно: да подкрепят образованието като цяло, да подкрепят висшите училища в подготовката на специалисти нужни за германската индустрия, но и такива, които да са в състояние да развиват науката и иновациите до достигането

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

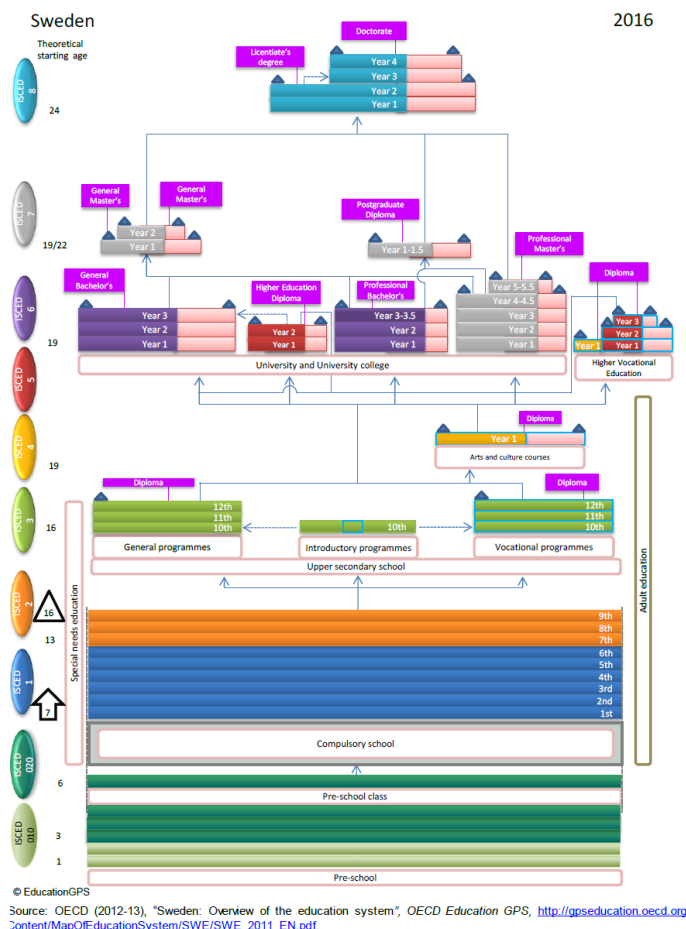

на върхови постижения и така да подпомагат благополучието на германското общество и водещата роля на Германия е областта на науката и технологиите. **Нито сложното смесено финансиране, нито многобройните научни центрове във и вън от висшите училища са попречили да се постигнат общи разумни решения за образованието и за резултатите от него.** И за постигането на тези цели, правителства (федерални и регионални), бизнес и висши училища работят съвместно от края на 19 век, без грубо лобиране на бизнеса, а с негово **пряко финансово участие и правейки много малко резки фундаментални промени в структурата на образованието.**

Е. ОПИТЪТ НА ШВЕЦИЯ

1. Организация на висшето образование: структура и финансиране

Висшето образование в Швеция има много дълга история и силни традиции. Университетът в Упсала е основан в 1477 година <https://www.uu.se/en>. Понастоящем държавните/обществените (public) университети са 16 а коледжите 20. 17 други институции предоставят различни типове висше образование, но 90% от студентите са възпитаници на обществените институции. Повече от 60% от обучаваните в тристепенното висше образование са жени. Структурата на образованието може да бъде представена много пълно по следния начин (Фигура 7, (27))

Висшето образование е тристепенно, академично, напълно съобразено с изискванията на Болонския процес, стъпило е много здраво върху основите поставени от средното, като надгражда и развива наученото с най-новата научна методология и научни резултати. Доскоро правото да присъждат докторски степени е било само на университетите. В последните няколко години, такова право е дадено и на няколко колежа. В последно време се засилва и ролята на университетите като изследователски центрове, силно подкрепени финансово. Университетите отделят сравнително по-малко внимание на специализирана професионална подготовка. Както в повечето европейски страни, професионално (vocational) образование се получава най-вече в специалните училища/колежи след завършване на средно образование. До 2011 година висшето образование е напълно безплатно, след тази дата са въведени такси за студенти, които кандидатстват извън Швеция, страните ЕС, Швейцария и Норвегия <https://www.perfar.eu/policy/education/sweden>.

Поради специфичното обществено устройство в Швеция, висшето образование е тази обществена сфера, която получава най-голям дял от финансиране от държавата: 60 милиарда шведски крони годишно, или 2% от БВП (6 милиарда €). Средствата се разпределят между университетите въз основа на броя на студентите и техните постижение като сумите зависят от спецификата на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНИЯ И
АНАЛИЗИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

отделните сфери на обучение. Студентите заплащат такси само в институциите, които не получават финансиране от правителството и това са частните висши училища.

Всяко висше училище се ръководи от Управителен съвет, който регулира дейностите на институцията и осигурява изпълнението на нейните задължения. Съветите се състоят от 15 члена, вкл. председателя. Висшите училища са свободни да решават вътрешната си организация.

30% от научните изследвания в Швеция се извършват в Университетите (<https://sweden.se/society/universities-aiming-for-innovation/>).

Голяма част от висшите училища са обединени в асоциация The Association of Swedish Higher Education Institutions (SUFH, <http://www.suhf.se/inenglish>), създадена през 1995 за обмен на добри практики и мнения и защита на общите интереси на 37те висши училища, които членуват в нея.

2. Състояние на висшето образование

Съгласно европейското изследване върху състоянието на образованието в страните-членки за 2017 година (22) образованието в Швеция като цяло, и в частност висшето, изглежда така, според съгласуваните с ЕК показатели:

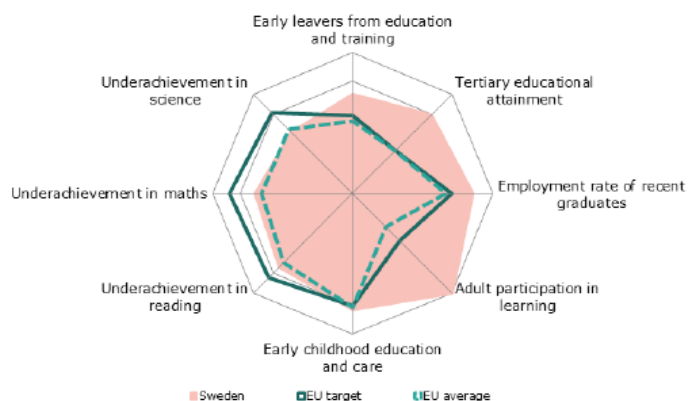
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

1. Key indicators

			Sweden		EU average	
			2014	2017	2014	2017
Education and training 2020 benchmarks						
Early leavers from education and training (age 18-24)			6.7%	7.7%	11.2%	10.6%
Tertiary educational attainment (age 30-34)			49.9%	51.3%	37.9%	39.9%
Early childhood education and care (from age 4 to starting age of compulsory primary education)			95.9% ¹³	95.6% ¹⁶	94.2% ¹³	95.3% ¹⁶
Proportion of 15 year-olds underachieving in:	Reading		22.7% ¹²	18.4% ¹⁵	17.8% ¹²	19.7% ¹⁵
	Maths		27.1% ¹²	20.8% ¹⁵	22.1% ¹²	22.2% ¹⁵
	Science		22.2% ¹²	21.6% ¹⁵	16.6% ¹²	20.6% ¹⁵
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)		ISCED 3-8 (total)	85.0%	88.3%	76.0%	80.2%
Adult participation in learning (age 25-64)		ISCED 0-8 (total)	29.2%	30.4%	10.8%	10.9%
Learning mobility	Degree mobile graduates (ISCED 5-8)		:	4.1% ¹⁶	:	3.1% ¹⁶
	Credit mobile graduates (ISCED 5-8)		:	10.2% ¹⁶	:	7.6% ¹⁶
Other contextual indicators						
Education investment	Public expenditure on education as a percentage of GDP		6.6%	6.6% ¹⁶	4.9%	4.7% ¹⁶
	Expenditure on public and private institutions per student in € PPS	ISCED 1-2	€8 069	€8 273 ¹⁵	€6 494 ^d	: ¹⁵
		ISCED 3-4	€8 044	€8 285 ¹⁵	€7 741 ^d	: ¹⁵
		ISCED 5-8	€17 675	€18 240 ¹⁵	€11 187 ^d	: ¹⁵
Early leavers from education and training (age 18-24)	Native-born		5.7%	6.2%	10.4%	9.6%
	Foreign-born		12.6%	15.5%	20.2%	19.4%
Tertiary educational attainment (age 30-34)	Native-born		51.6%	51.5%	38.6%	40.6%
	Foreign-born		45.6%	51.2%	34.3%	36.3%
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-4		79.7%	84.4%	70.7%	74.1%
	ISCED 5-8		90.8%	91.7%	80.5%	84.9%

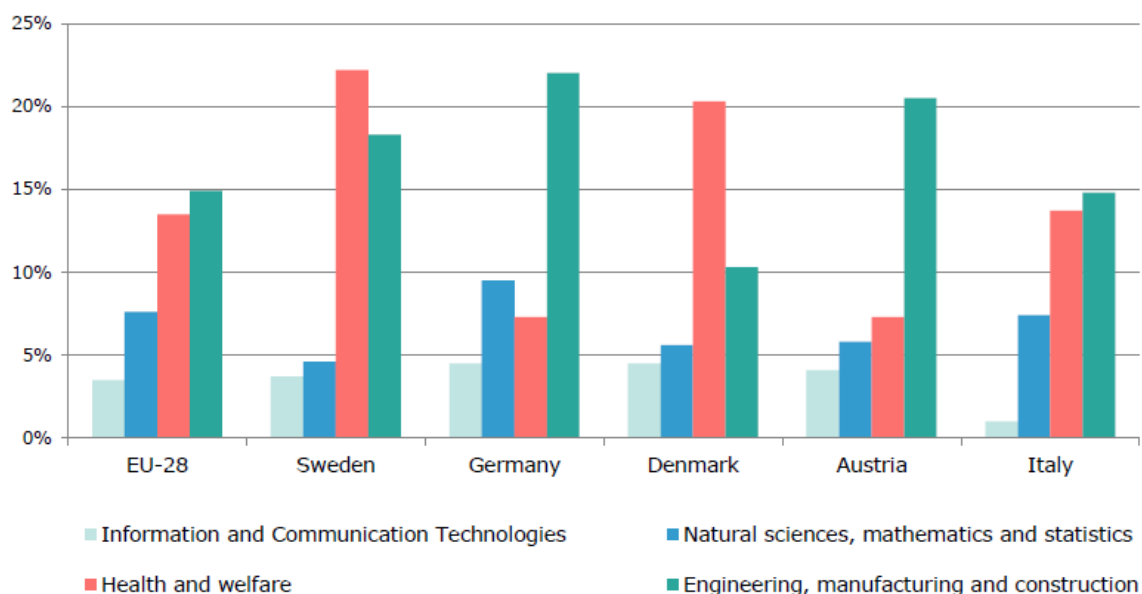
Швеция е сред страните с най-добри показатели за рано напускащите образование (18 – 24 годишни): 7.7% срещу 10.6% средно за ЕС, за постижения на завършващите тристепенното висше образование: 51.3% срещу 39.9% средно за ЕС, и заетост на 20 – 34 годишни (3-8 степен на образование): 88.3% срещу 80.2%, а без тях – 91.7% срещу 84.9%. И тук е видно включването на завършилите професионално неуниверситетско образование в реализацията на учещите на пазара на труда. Ето нагледно как Швеция покрива критериите:

Фигура. 5. Постиженията на Швеция в образованието, спрямо страни в ЕС, които най-добре покриват (плътната черна линия) и най-слабо-покриват (зеленият пунктир) показателите, 2017 г. (22)

По всички показатели Швеция покрива средните стойности за ЕС, а при рано-напускащите, покрилите тристепенното висше образование, заетостта на завършилите и предучилищното образование, надхвърля значително целевите стойности.

Разпределението на завършилите студенти по специалности е показано по-долу в сравнение с няколко други европейски страни, показвай още по-ясно защо частта на заетите дипломирали се студенти е толкова висока:

Фигура 6. Дял на студентите, завършили образователни степени 5-8 (тристепенно висше образование) според избраните области на обучение.

Най-голям е дялът на студентите, обучавани във всички области на медицината, здравеопазването и инженерни науки, от които страната има нужда.

Ето как са формулирани целите на висшето образование, определени от Закона за висше образование Swedish Higher Education Act, <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Swedish-Higher-Education-Act/> и правилника за неговото приложение the Higher Education Ordinance, <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Higher-Education-Ordinance/> (виж <https://sweden.se/society/higher-education-and-research/>). Те са основани на научен подход и се отнасят еднакво към всички студенти, включително тези с намалени възможности :

- знания и умения в съответната област;
- способност да се прави критична оценка;
- способност да са идентифицират, формулират и решават проблеми;
- подготовка за възможни промени в професионалния път.

Подробни данни за висшето образование в Швеция може да се види в докладите на OECD (27) и на Swedish Higher Education Authority за 2018 година (28), .

3. Висше образование – политически органи

Парламентът решава кои висши училища съществуват. Държавата, т.е. правителството и неговите органи осигуряват огромната част от финансирането на висшите училища, както беше вече посочено. Според <https://sweden.se/society/higher-education-and-research/> например, през 2012 г. правителството е заделя над 60 милиарда шведски крони за образованието.

Парламента и правителството, чрез Министерството на образованието и науката са отговорни за държавните/обществените висши училища, съгласно Закона за висше образование и Правилникът към него, като преките отговорности са възложени на правителствени агенции:

- ✓ The Swedish Higher Education Authority (UKÄ, <https://english.uka.se/>), който работи под постоянния контрол на правителството. Всяка година

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

правителството публикува задачите на агенцията и финансирането на нейните дейности. В текущ порядък правителството може да поставя нови задачи. Агенцията отговаря за:

- Оценка на качеството на висшето образование, вкл. оценка на правата и възможностите на висшите училища да присъждат научни степени, ефикасността на образователните им програми и областите на преподаване
- Спазването на законите и, особено, правата на студентите;
- Наблюдава ефикасността и перспективите и отговаря за статистическите показатели в сектора на висшето образование.
- ✓ The Swedish Council for Higher Education (UHR, <https://www.uhr.se/en/start/about-the-council/what-uhr-does/stakeholders-and-target-groups/>), който отговаря за равенството на студентите, вкл. и за чуждестранните.
- ✓ Higher Education Appeals Board, който отговаря, като последна инстанция, за оплакванията от решения взети от висшите училища за присъждане на степени.
- ✓ The Swedish National Agency for Higher Vocational Education (Yrkeshögskolan, <https://www.government.se/government-agencies/swedish-national-agency-for-higher-vocational-education-myndigheten-for-yrkeshogskolan/>) която проучва нуждите на
- ✓ пазара на работна ръка и отговаря за съответствието на учебните програми с тези нужди.
- ✓ Шведския научен съвет, (Swedish Research Council, Vetenskapsrådets, <https://www.vr.se/english>), най-голямата агенция, отговаряща за финансиране на научните изследвания и иновации във висшите училища и държавните научни центрове.

Цяла група други по-малки правителствени агенции също финансират научните изследвания. Данни за тях могат да се намерят на страниците им: [Formas website](#) ; [Forte website](#) ; [VINNOVA website](#) ; [Swedish Foundation for Strategic Research website](#) ; [Foundation for Strategic Environmental Research website](#) ; [Knowledge Foundation website](#) ; [Foundation for Baltic and East European Studies website](#) ; [Swedish Foundation for Health Care Sciences and Allergy Research website](#) ; [Swedish Foundation for International Cooperation in Research and Higher Education website](#) ; [Bank of Sweden Tercentenary Foundation website](#) ; [Royal Swedish Academy of Sciences website](#) ; [Royal Swedish Academy of Engineering Sciences website](#) ; [Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry website](#) ; [Knut and Alice Wallenberg Foundation website](#) ; [Swedish Cancer Society website](#) ; [Statistics Sweden website](#) .

Управлението на висшите училища е определено от Закона за висше образование, (The Swedish Higher Education Act, <https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Swedish-Higher-Education-Act/>) и постановява че председателят на Управителния съвет и петима от членовете му се посочват от правителството. Останалите членове представляват преподавателите и студентите, съгласно Правилника

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

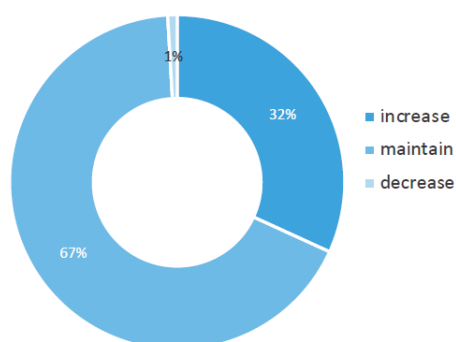

за приложение на закона (<https://www.uhr.se/en/start/laws-and-regulations/Laws-and-regulations/The-Higher-Education-Ordinance/#chapter2>) .

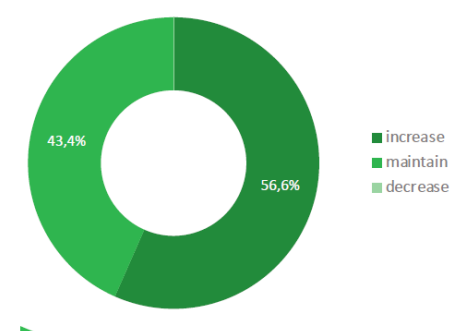
4. Висше образование - бизнес (29)

Както беше вече посочено, интересът на бизнеса към висшето образование е в две посоки: достъп до високо професионално квалифицирана работна ръка и възможности да използва резултатите от научната дейност на висшите училища. Този интерес предполага наличието на определени формализирани връзки между бизнеса и университетите и какво е тяхното състояние в периода до 2016 г. е описано в изследването Състояние на партньорството бизнес-университети (The State of Sweden University-Business Cooperation) направено по поръчка на ЕК и представящо мнението на 145 представители на бизнеса (30) и на 161 представители на университети (31). И двете групи отговарят на едни и същи въпроси от областта на обучението, научните изследвания, ползи от кооперирането, мениджмънт. За разлика от Германия и близко до средния резултат за ЕС, изследванията показват, че само 30% шведският бизнес има връзки с университетите и те се ограничават само до научните изследвания/технологии/иновации и тяхната комерсиализация, но не и към учебното съдържание, общи курсове, комбинирано обучение или квалификацията на завършващите студенти. И двете страни изтъкват практически еднакви причини за относително слабите връзки университети-бизнес (по-важност): липса на подходящо финансиране; различен подход към решаване на проблемите (като нужно и употребено време), различни мотивация и менталитет. Що се отнася до бъдещето:

Future UBC intentions – Sweden
As answered by Swedish businesses

Future UBC intentions – Sweden
As answered by Swedish academics

Или, желанието на университетите за по-добро сътрудничество е по-голямо от това на шведския бизнес – 56% срещу 32%. В отговор на това състояние, шведското правителство е инициатор на мерки за използване на резултатите от научните изследвания в полза на обществото, като специално посочва висшите училища като

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

основен двигател – това е основната тема на Закона за научните изследвания приет от правителството през същата 2016 година с поглед 10 години напред (<https://v-a.se/2017/02/science-society-interaction-key-theme-swedish-research-bill/>) и известен като **‘Collaboration for knowledge – for society’s challenges and strengthened competitiveness’**. Целта му е да заздравява колаборацията между институциите за висше образование, бизнеса и обществото, като се създадат работни места които развиват мобилността между „академията и обществото“ като: позиция „допълнителен преподавател“, докторанти с работно място в бизнеса или т.н. „комбинирани“ работни места, когато едно работно място има двама работодателя . Освен по-високо финансиране и повече стипендии за изследване, правителството се грижи за кариерното развитие на младите учени.

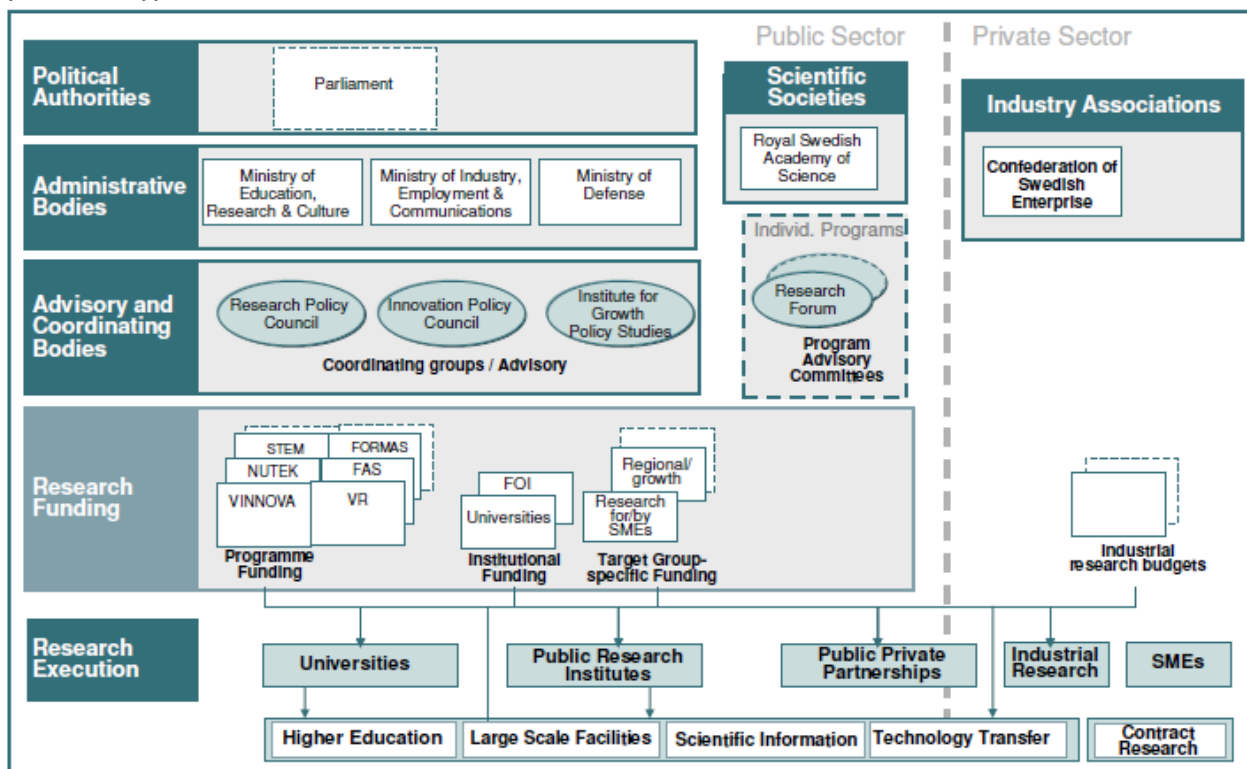
Университетите, от своя страна предлагат възможности за създаване на такива връзки като: **проектни изследвания по поръчка на бизнеса за решаване на проблеми ; специализирано обучение за бизнеси и организации за повишаване на професионалните умения и компетентността на състава (цели курсове; серия от семинари или всякакъв подходящ за кандидата формат, вкл. предоставяне на образователни кредитни точки); консултации с експерти, което използва вече получени знания и резултати; външни докторантски позиции за работещите в даден бизнес за запознаване и практика до най-нови изследователски подходи и решения.** Както е посочено, например, в страницата на Университета в Лунд, един от много големите шведски университети (<https://www.gu.se/english/about-the-university/cooperation/research-cooperation>). Така, отново в съгласие с данните от изследването, университетите показват по-голяма отвореност и желания за коопериране, отколкото бизнесът. Връзките са до голяма степен обосновани от лични познанства и контакти. Това не е попречило обаче, в някои индустрии Швеция да има водещи позиции в света.

5. Бизнес – политически органи

С оглед на изложеното по-горе, бизнесът в Швеция няма значително участие в сферата на висшето образование, вън от сравнително ограниченото ползване на научни резултати, технологии и иновации, разработени във висшите училища. Връзките между различните институции ангажирани в развитието и употребата на научните изследвания в индустрията схематично може да се представи така (15) (в раздела за Швеция)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Както и в Германия, нивата на зависимост и връзки са : а) от страна на правителството-политически органи (парламент, правителство), административни органи (министерства), консултанти и координатори (правителствените агенции), финансиращите фондации; б) от страна на обществените структури – Шведската академия на науките и индивидуалните изследователски колективи; в) от страна на бизнеса – индустриалните асоциации (<https://www.svensktnaringsliv.se/english/>) чрез техните бюджети за изследвания. Изследването показва, че частният сектор се ангажира главно в научните изследвания, според политиките на правителството и се концентрира главно в инициране и участие в изработването на стратегиите на Научния съвет (The Research Council) за финансиране, за насоките на изследванията и обучението във висшите училища. Сферите, в които бизнеса се включва са обобщени така:

- **Общ диалог по инициатива на органите, които взимат политически решения.** Диалогът е концентриран основно в дефинирането, на етап подготвителна фаза, на решения и политики в ключови технологични области, данъци и човешки ресурси.
- **Неформално участие, без директно включване,** отново по покана на политическите органи, като съветници в началната фаза и оценители в крайната фаза на взети политически решения.
- **Официално(формално) участие по покана на политическите органи в провеждането и оценката на политики в областта на науката и иновациите.**

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Оценките на бизнеса за възможните постижения и риск са от особена важност за многобройните финансиращи фондации от при финансирането на университетски проекти.

В таблицата по-долу в детайли е показано в какво се състои участието на шведския бизнес във формиране на националната политика в областта на научните изследвания и иновациите, като се има пред вид, че не малка част от тази дейност се извършва от шведските висши училища.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Instrument		Intensity of use	Initiated by	Used for	Used in				Examples and remarks
					Instigation	Design	Implement.	Review	
General dialogue	Insight studies, roadmapping, foresight	Regular	Public Sector	Awareness & identification of emerging technologies & trends	✓	(✓)			Technology Foresight
	Conferences	Regular	Either side	Discussion platform	✓		✓	(✓)	Regional Growth
	Brainstorming / task forces	Occasional	Public Sector	Identification of priorities and possible policy actions		✓		✓	Technology Foresight
Informal decision involvement	Evaluation studies	Regular	Public Sector	Programme review, identification of policy needs		✓	✓	✓	
	Advisory groups	Regular	Public Sector	Participation in design, evaluation, etc.	✓	✓		✓	Technology Foresight
	Informal consultations	Regular	Either side	Exchange of viewpoints between stakeholders	✓	✓	✓		VINN-EX
	Formal consultations	Occasional	Public Sector	"Official" opinion	✓	✓		(✓)	Technology Foresight
Formal decision involvement	Task force	Occasional	Public Sector	Joint policy development			✓	✓	
	Participation in decision making bodies (observer status)	Regular	Public Sector	Decision involvement			✓		Research Forum
	Participation in decision making bodies with (co-) decision right	Occasional	Public Sector	Decision involvement, shared responsibility			✓	(✓)	Research Council
	Administrative / supervisory boards	Growing	Public Sector	Private Sector representatives involved in important institutional decisions			✓	✓	Research Council
Joint activities	Initiation of networks	Regular	Either side	Stimulation of joint Public-Private Sector initiatives		(✓)		✓	VINN-EX
	Co-financing of projects / programmes	Growing	Either side	Sharing of cost / risks		✓	✓		PPP
	Public Private Partnership	Occasional	Either side	Pooling of resources		✓	✓		VINN-EX
Staff interaction	(Temporary) Staff exchange	Occasional	Either side	Enhance mutual understanding and mobility		(✓)	(✓)		
	Staff mobility	Occasional	Public Sector	Public Sector expertise in research leadership positions		(✓)	(✓)		
Unsolicited contributions	Statements, studies, white papers, etc.	Frequent	Private Sector	Express views, recommend changes, influence decisions	✓	✓			Technology Foresight
	Dialogue platforms	Regular	Private sector	Initiate / facilitate dialogue with public sector		✓			Research Forum
	Research funding	Frequent	Private Sector	Initiate / support research in desired areas			✓		Research Council

1. ОПИТЪТ НА ЧЕХИЯ

1. Структура и финансиране на висшето образование

Поради, сравнително сходното развитие на Чехия и България след Втората световна война, особено в областта на образованието, е от интерес да се види как там се решават подобните проблеми. Висшето образование в Чехия също е с много по-дълга традиция. Карловият университет е най-старото висше училище в Централна Европа, основан през 1348 г. в Прага. Сега е възприета напълно тристепенната система, съгласни Болонския процес (нива 5 -8, съгласно класацията), стъпила на задължително средно образование, завършващо с матура. По данни на чешкото Министерство на образованието науката и спорта институциите за висше образование са: 2 държавни (Военна академия и Полицейска академия), 24 обществени, от които част са университети (с пълен, класически обхват от области и дисциплини) + две Академии по изкуства (за Академия за изкуство, дизайн и архитектура и Театрална академия), друга част са висши училища. Университетите предлагат пълният тристепенен курс на образование (нива 5-8), докато само няколко от висшите училища имат същите права. Обичайно образованието в тях приключва на ниво 5 (бакалавър). Подобно е положението в 46-те частни висши училища. Те предлагат специализирано приложно обучение в областта най-вече на икономиката и технологиите. Само 3 от тях са от университетски тип и имат право да предлагат тристепенно обучение. (32)

Приемът на студенти е с приеман изпит, който университетите имат право да въвеждат, съгласно собствените си правила (университетски и даже на даден факултет) като темите и обхвата са в правомощията на съответния ректор или декан. В прегледа на OECD за 2018 (33) се отбелязва, че Чехия е една от страните, в които социалния статус на младежите влияе върху желанието им да продължат образованието си - минимална е вероятността тези, на които нито един от родителите не е завършил висше образование, да продължат да учат.

Общият бюджет за образование е около 4.7% от БВП, като за висшето делът е бил и под 1% (0.77% за 2015 г. – едно от най-ниските в ЕС). След 2015 общият бюджет расте с над 10% на година. Статистиката отчита, между другото и ниските възнаграждения на учителите и университетските преподаватели – отново едни от най-ниските в ЕС. Като реакция на това от началото на 2019 г. , освен повишение на заплатите за заетите в сферата на образованието, е предвидена важна промяна в начина на финансиране: от познатата ни „парите следва ученика/студента“, порочността на която ясно се осъзнава, към финансиране според качеството на обучението и постигнатите резултати. Счита се, че по този начин, ще се премахне разликата между големината на регионалните и централни училища/висши училища (22). Финансирането е в две части, като постоянната е насочена към осигуряване на стабилност и предвидимост в дейностите на висшето училище, а другата се основава на серия от критерии за качество и изпълнение на състезателна основа. За тази част, институциите са групирани в 4 категории, за да се осигури разнообразие на профилите и курсовете за обучение. Състезанието в вътре в групата, с подобен тип висши

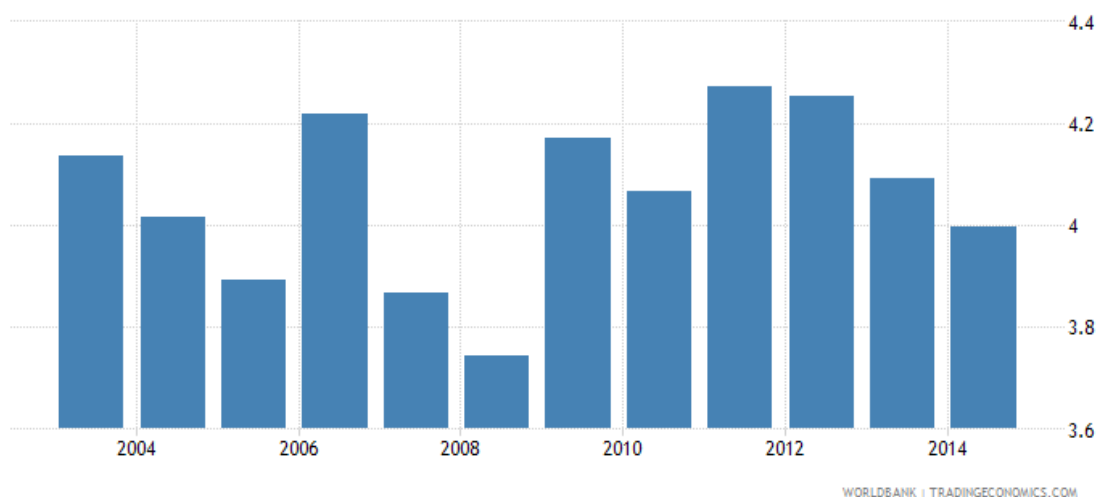

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

училища и спрямо индикатори и техните тежести, които са еднакви за всички и съобразени със спецификата на групата (22)

<http://www.czech-research.com/rd-funding/>

Фигура 7. Промените във финансирането на образованието в Чехия.

2. *Състояние на висшето образование 2017 година*

Съгласно европейското изследване върху състоянието на образованието в страните-членки за 2017 година (22) образованието в Чехия като цяло, включително висшето, представено въз основа на съгласуваните с ЕК общи и еднакви показатели така:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

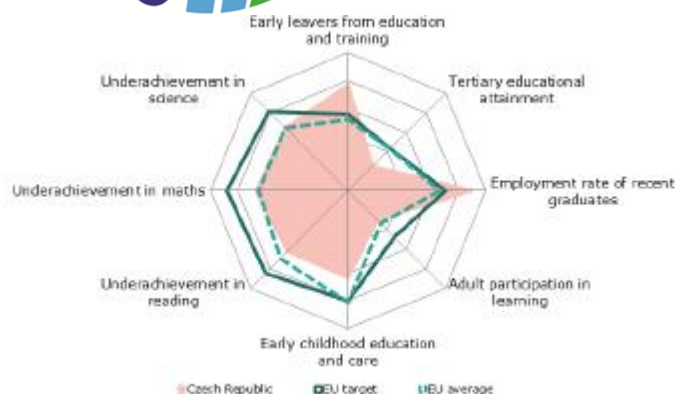

1. Key indicators

			Czech Republic		EU average	
			2014	2017	2014	2017
Education and training 2020 benchmarks						
Early leavers from education and training (age 18-24)			5.5%	6.7%	11.2%	10.6%
Tertiary educational attainment (age 30-34)			28.2%	34.2%	37.9%	39.9%
Early childhood education and care (from age 4 to starting age of compulsory primary education)			86.4% ¹³	90.7% ¹⁶	94.2% ¹³	95.3% ¹⁶
Proportion of 15 year-olds underachieving in:	Reading		16.9% ¹²	22.0% ¹⁵	17.8% ¹²	19.7% ¹⁵
	Maths		21.0% ¹²	21.7% ¹⁵	22.1% ¹²	22.2% ¹⁵
	Science		13.8% ¹²	20.7% ¹⁵	16.6% ¹²	20.6% ¹⁵
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-8 (total)		81.3%	89.9%	76.0%	80.2%
Adult participation in learning (age 25-64)	ISCED 0-8 (total)		9.6%	9.8%	10.8%	10.9%
Learning mobility	Degree mobile graduates (ISCED 5-8)		:	1.7% ¹⁶	:	3.1% ¹⁶
	Credit mobile graduates (ISCED 5-8)		:	6.5% ¹⁶	:	7.6% ¹⁶
Other contextual indicators						
Education investment	Public expenditure on education as a percentage of GDP		5.1%	4.5% ¹⁶	4.9%	4.7% ¹⁶
	Expenditure on public and private institutions per student in € PPS	ISCED 1-2	€4 783	:	€6 494 ^d	:
		ISCED 3-4	€5 683 ^d	:	€7 741 ^d	:
		ISCED 5-8	€7 725 ^d	:	€11 187 ^d	:
Early leavers from education and training (age 18-24)	Native-born		5.4%	6.7%	10.4%	9.6%
	Foreign-born		9.9% ^u	9.5% ^u	20.2%	19.4%
Tertiary educational attainment (age 30-34)	Native-born		27.9%	33.9%	38.6%	40.6%
	Foreign-born		34.0%	39.1%	34.3%	36.3%
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-4		81.2%	87.5%	70.7%	74.1%
	ISCED 5-8		81.4%	91.6%	80.5%	84.9%

Фигура 8. Данни за образованието в Чехия, 2017 г. (22)

Преминалите през тристепенно висше образование (30-34 годишни) за 2017 са 34.2%, по-малко от средните за ЕС 39.9% , повече от 2014 г. когато разликата е почти 20%, но и близко до планираните национални цели за 2020 – 35%. Наетите на работа образовани младежи (20-34 годишни, нива 3-8), обаче са 89.9%, повече от средните за ЕС 80.2%, а наетите на работа с висше образование (20-34 годишни, нива 5-8) са 91.6%, значително над средните за ЕС 84.9%. И в Чехия се наблюдава общата европейска тенденция по-високо образованите да се реализират по-добре на пазара на труда. Графично представено това изглежда така:

Фигура. 9. Постиганията на Чехия в образованието, спрямо страни в ЕС, които най-добре покриват (плътната черна линия) и най-слабо-покриват (зеленият пунктир) показателите, 2017 г. (22)

Рязкото подобряване на броя на завършилите тристепенно висше образование е едно от най-бързите в Европа. А при общо много доброто състояние на пазара на труда, безработните бакалаври са само 3.5% (2016 г.) срещу 7.1% средно за ЕС за същата година, а 3.4% са безработните магистри (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/european-higher-education-area-2018-bologna-process-implementation-report_en). Заплащането на труда на работещите висшисти е около два пъти по-високо от това на завършилите средно образование (22).

3. *Висше образование – политически органи*

Основната отговорност за взимане на решения в областта на висшето образование и дейностите на съответните институции носи правителството на Чехия (<http://www.czech-research.com/rd-system/key-players/>)., а Министерството на образованието, младежта и спорта носи административната отговорност за образованието, но и за науката и изследванията и провежда политиките в тези области, включително отговаря за и администрира финансирането им (<http://www.msmt.cz/?lang=2> ; <http://www.czech-research.com/rd-funding/national-funds/funding-bodies/>) съгласно Закона за висше образование (The Higher Education Act) и Правилника за стандартите за акредитиране на висшето образование (Government Regulations on the Standards for Accreditation of Higher Education (<http://www.msmt.cz/areas-of-work/tertiary-education/the-higher-education-act>)). Така се очертава е една от основните задачи на Министерството, особено пред вид промените в начина на финансиране: повишаване на качеството на обучение, осъществяване на контрол върху него. От края на 2016 г. в Чехия е създаден нов независим орган Национално Акредитационно бюро за висше образование (15 члена,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

апелативен комитет и администрация)(<https://www.nauvs.cz/index.php/en/>) , имащо права за:

- Утвърждава акредитацията на: програмите за получаване на степени, на институциите за висше образование, на хабилитационните процедури и на процедурите за избор на професори;
- Да извършва одит в съгласие с юридическите правила при извършване на акредитациите
- Да провежда външна оценка на образователните и научните изследвания, на развитието и иновациите, на постиженията в изкуството на институциите за висше образование

Бюрото действа в съгласие със Закона за висшето образование и всички закони и актове за извършване на административни дейности и в съответствие със статута си, но съобразявайки се и с стандартите за качество на Европейското пространство за висше образование . Бюрото работи съвместно с Министерството на образованието младежта и спорта и с всички други централни, местни административни органи, с ръководствата на висшите учебни заведения, с професионалните камари, с асоциациите на работодателите. Националното акредитационно бюро има не само права да утвърждава акредитациите, но и да налага санкции, дейност, която е била от прерогативите на Министерството.

3. Висше образование - бизнес

И тук са използвани отново данните от голямото изследване по поръчка на ЕК от преди почти 2 години, като проблемът е разгледан от две страни: погледа на бизнеса (34) и погледа на университетите (35). И двете страни дават оценка/мнение (за съжаление в документите за Чехия, няма данни за броя на интервюираните лица от двете страни) по еднакви въпроси от областта на: образованието, изследванията, ползата, мениджмънта.

По отношение на бизнес, изследването показва най-общо, че Чехия изостава от повечето страни-членки. 50% от бизнеса не участва в никакви общи дейности с университетите, освен в използването на резултатите от научните изследвания. А що се отнася до образованието, бизнесът участва ограничено в съвместни проекти и консултантски дейности, мобилност на студентите и почти никак в разработването на курсове, в обучение по мениджмънт и управление както на преподавателите, така и на студентите. Както навсякъде, липсата на финансиране е основната пречка пред кооперирането, според запитаните бизнесмени, но очевидно е, че и наличието на такова не е достатъчно и е ясна нуждата от личности посредници и подкрепящи, за да се осъществи. Между пречките, бизнесът посочва: разликата в мотивацията и начина на мислене; липса на бизнес познания и бизнес перспектива на собствените резултати в университетите, трудно намиране на партньори, университетската бюрокрация, мотивацията на университетите и бизнеса се различава твърде много и че в университетите липсват хора

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

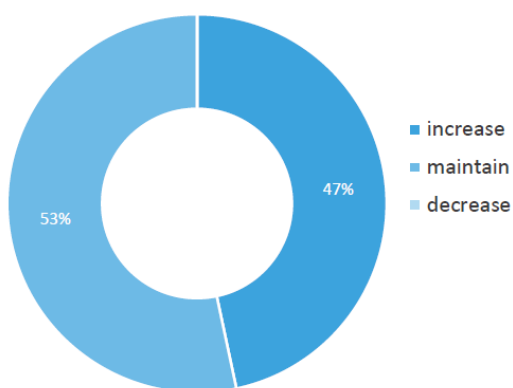
с познания и чувство към бизнеса. Повечето бизнеси участващи в коопериране от някакъв тип, го финансират от собствените си фондове.

Същите предимства и пречки от кооперирането с бизнеса вижда и академичната общност. Консултантската дейност и общи научно-изследователски проекти са общите активности, като 70% от академичния състав не взема никакво участие в тях. Отново се подчертава ролята на мотиватори и подкрепящи личности и най-често това са настоящи или бивши възпитаници на висшето училище. Висшите училища се кооперират най-вече с много големи бизнеси или със средни и малки предприятия и практически никога – с предприемачи. Ползата за тях е репутацията на институцията, най-вече бързата професионална реализация на студентите им в резултат на такова сътрудничество и прилагане на постиженията им в практиката. Според висшите училища, пречките са същите: липса на мотивация, голямата университетска бюрокрация (за преподавателите, които имат отношения с бизнеса) очакване единствено и само на резултати с практическо приложение (за преподавателите, които нямат никакво участие в общи проекти), липсата на финансиране – както от страна на бизнеса (особено СМП) и държавата.

Вижданията на бизнеса и университетите за бъдещето на кооперирането между тях е практически еднакво, но университетите очакват развитие, а бизнеса – запазване на същото равнище:

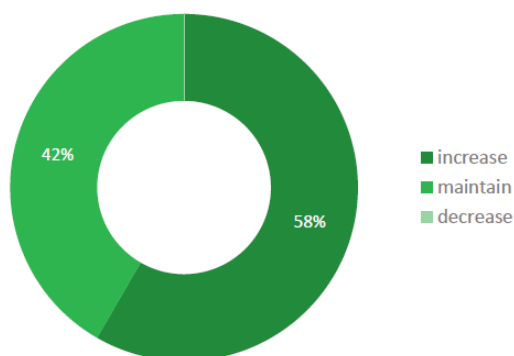
Future UBC intentions – CZECH REPUBLIC

As answered by Czech businesses

Future UBC intentions – CZECH REPUBLIC

As answered by Czech academics

Накрая, следва да се подчертае, че мненията изказани при тези проучвания във всички европейски страни са приблизително еднакви: разликите в мотивациите и менталитета на двете сфери са много различни; връзките се създават на персонална основа, личностно обусловени са и се инициират най-вече от лица, които имат ролята на медиатори.

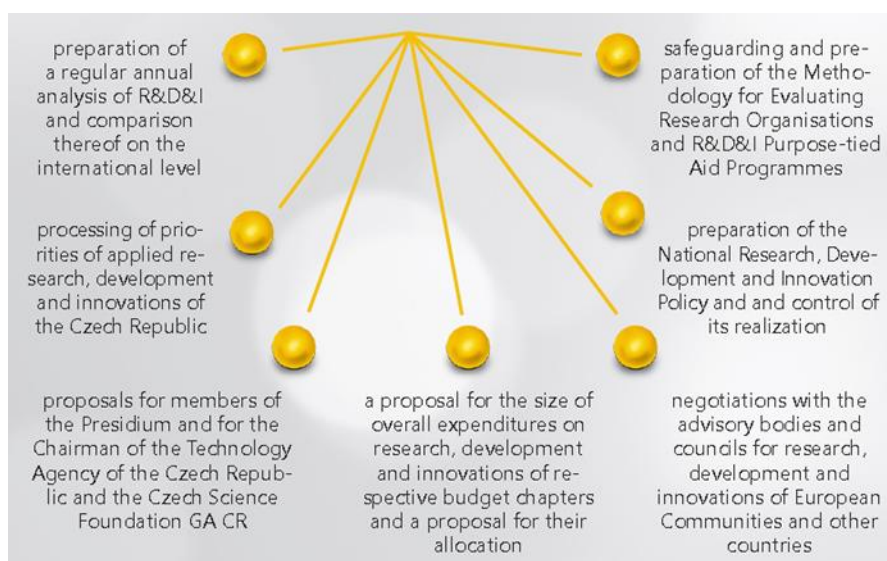
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

4. Бизнес - политика в областта на висшето образование

Както във всички страни, интересът на бизнеса по отношение на висшето образование се концентрира към квалификацията, която студентите добиват и към научната и развойна дейност и иновациите, които висшите училища могат да предложат. Пан-европейското изследване, което беше използвано за представяне на връзките между бизнеса и органите, вземащи политически решения, **Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies** (15) (36) и което разглежда именно тези проблеми, трудно може да се използва за Чехия без уговорки, тъй като разглежда състоянието до 2005 година, а в Чехия за разлика от Германия и Швеция, след 1914 г. са направени доста промени.

Всички данни обаче, вкл. и новите, показват че развитието на сектора на наука и изследвания в Чехия има постоянен възходящ тренд и за него продължават да се полагат много грижи на държавно ниво. **Основните решения за политиките в сектора се взимат от правителството.** Към Администрацията му е създаден 17- членен **Съвет за наука, изследвания и иновации** (<https://www.vyzkum.cz/Default.aspx?lang=en>), като координиращо и мениджърско звено за този сектор. Председател е заместник-министър председател. Основните задачи на Съвета са: уеднаквяване на политиките за наука, развитие и иновации; изготвяне на правила за прозрачно финансиране; идентифициране и подпомагане на върхови постижения и на международното коопериране, подобряване на комуникацията и подобряване на връзките между бизнеса и академичните структури (<https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=10117>).

В началото на 2019 година правителството прие ключов документ за бъдещето развитие: **Иновационната стратегия на Чешката република 2019-2030**, с мотото „Чешката

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

република – Страна на бъдещето. Стратегията е подготвена от Съвета за изследвания и иновации под председателството на министър-председателя с участието на колектив от бизнесмени, учени, представители на висшите училища и на администрацията.

За развитието изследванията и иновациите и провеждането на правителствените политики в във сферата на висшето образование е отговорно **Министерството на образованието, младежта и спорта**. То администрира фондовете, вкл. институционалните такива и програмите, свързани с наука и иновации: Enterprise and Innovation for Competitiveness [CS], Environment [CS], Integrated Regional Operational Programme [CS], OP Prague – Growth Pole [CS], OP Research, Development and Education [CS], Technical assistance [CS] (https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes?countryCode=CZ&themeId=ALL).

В допълнение част от фондовете за финансиране на такива програми във висшите училища са на разпореждане на **Министерството на индустрията и търговията**, което освен това подпомага индустрията и МСП. Поделение на това министерство е **държавната агенция Czechinvest** (<http://www.czech-research.com/>), чиято дейност освен на страницата в интернет може да се види и в брошурата от 2016, макар в нея да не са отразени последните действия на правителството. (37)

Чешката академия на науките, Чешката фондация за наука и Агенцията за технологии са останалите играчи, чиито съвещателни гласове са много важни при взимането на политически решения.

Средата, развиваща науката, изследванията и иновациите обхваща: високо технологични нови компании, университети, Асоциации (Конференция на ректорите, Асоциация на научните организации, Индустриалната конфедерация), Академията на науките (<http://www.czech-research.com/>).

Гласът на бизнеса при взимането на политически решения е **Индустриалната конфедерация** (<https://www.spcr.cz/en>), която представлява работодателите на национално и международно ниво и се грижи за създаване и укрепване на условия, които да спомогнат за разцвѣта и конкурентоспособността на всички сектори от чешката икономика. В нея членуват **136 компании и 31 браншови обединения, в това число университети и Асоциацията на научните центрове**. Конфедерацията участва чрез свои представители във всякакви мониторингови и съвещателни органи като Съвета за наука, развитие и иновации, Съвета за конкурентоспособност и икономически растеж и в програмните съвети на министерства, оперативни и национални програми за развитие

Следователно, в Чехия, както в Германия и Швеция, „обратната връзка“ между бизнеса и органите, взимащи политически решения се състои в участието на негови представителни организации във всички етапи и на всички нива на взимане на решения

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

и то най-вече в сферата на изследванията и иновациите, от която бизнеса има най-голям интерес. Пряко участие в сферата на висшето образование бизнесът в Чехия няма, освен на ниво на отделни компании за съвместни изследвания и общи докторантури. Въпреки големите си традиции и във висшето образование и в индустрията, Чехия е типичен представител на страните от бившия съветски блок, в които след промените, полезни традиции бяха изоставени за сметка на въвеждане на промени, нетипични за националните особености и менталитет.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Данните за България (22)

1. Key indicators

			Bulgaria		EU average	
			2014	2017	2014	2017
Education and training 2020 benchmarks						
Early leavers from education and training (age 18-24)			12.9%	12.7%	11.2%	10.6%
Tertiary educational attainment (age 30-34)			30.9%	32.8%	37.9%	39.9%
Early childhood education and care (from age 4 to starting age of compulsory primary education)			89.3% ¹³	86.5% ¹⁶	94.2% ¹³	95.3% ¹⁶
Proportion of 15 year-olds underachieving in:	Reading		39.4% ¹²	41.5% ¹⁵	17.8% ¹²	19.7% ¹⁵
	Maths		43.8% ¹²	42.1% ¹⁵	22.1% ¹²	22.2% ¹⁵
	Science		36.9% ¹²	37.9% ¹⁵	16.6% ¹²	20.6% ¹⁵
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-8 (total)		65.4%	77.7%	76.0%	80.2%
Adult participation in learning (age 25-64)	ISCED 0-8 (total)		2.1%	2.3%	10.8%	10.9%
Learning mobility	Degree mobile graduates (ISCED 5-8)		:	7.4% ¹⁶	:	3.1% ¹⁶
	Credit mobile graduates (ISCED 5-8)		:	1.5% ¹⁶	:	7.6% ¹⁶
Other contextual indicators						
Education investment	Public expenditure on education as a percentage of GDP		4.1%	3.4% ¹⁶	4.9%	4.7% ¹⁶
	Expenditure on public and private institutions per student in € PPS	ISCED 1-2	€2 379	€2 388 ¹⁵	€6 494 ^d	: ¹⁵
		ISCED 3-4	€2 477	€2 483 ¹⁵	€7 741 ^d	: ¹⁵
		ISCED 5-8	€4 814	€5 050 ¹⁵	€11 187 ^d	: ¹⁵
Early leavers from education and training (age 18-24)	Native-born		12.9%	12.8%	10.4%	9.6%
	Foreign-born		:	:	20.2%	19.4%
Tertiary educational attainment (age 30-34)	Native-born		30.9%	32.6%	38.6%	40.6%
	Foreign-born		:	:	34.3%	36.3%
Employment rate of recent graduates by educational attainment (age 20-34 having left education 1-3 years before reference year)	ISCED 3-4		52.6%	61.0%	70.7%	74.1%
	ISCED 5-8		74.5%	86.5%	80.5%	84.9%

Sources: Eurostat (see section 10 for more details); OECD (PISA).

Notes: data refer to weighted EU averages, covering different numbers of Member States depending on the source;

d = definition differs, 12 = 2012, 13 = 2013, 15 = 2015, 16 = 2016.

On credit graduate mobility, the EU average is calculated by DG EAC on the available countries; on degree graduate mobility the EU average is calculated by JRC over Eurostat and OECD data.

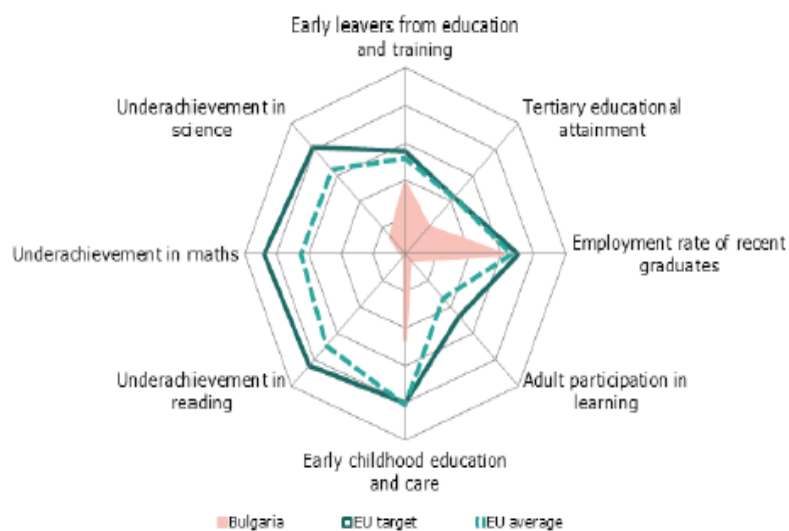
Further information can be found in the relevant section of Volume 1 (ec.europa.eu/education/monitor).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

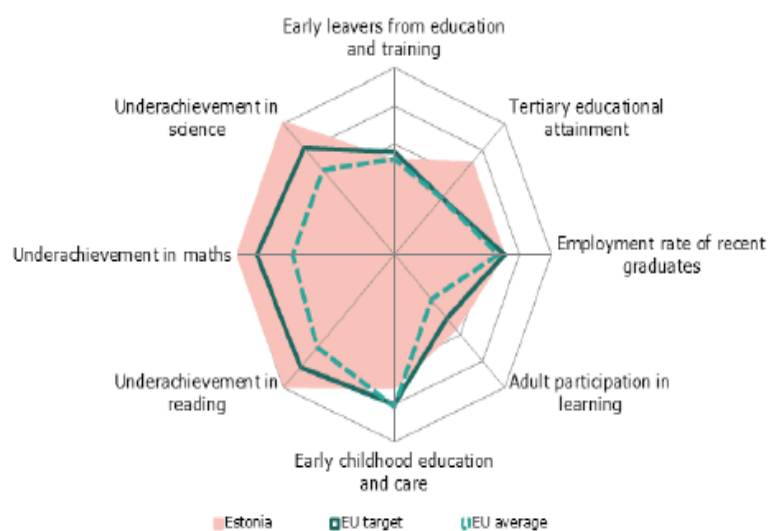

Figure 1. Position in relation to strongest (outer ring) and weakest performers (ce

ЕСТОНИЯ

Figure 1. Position in relation to strongest (outer ring) and weakest performers (ce

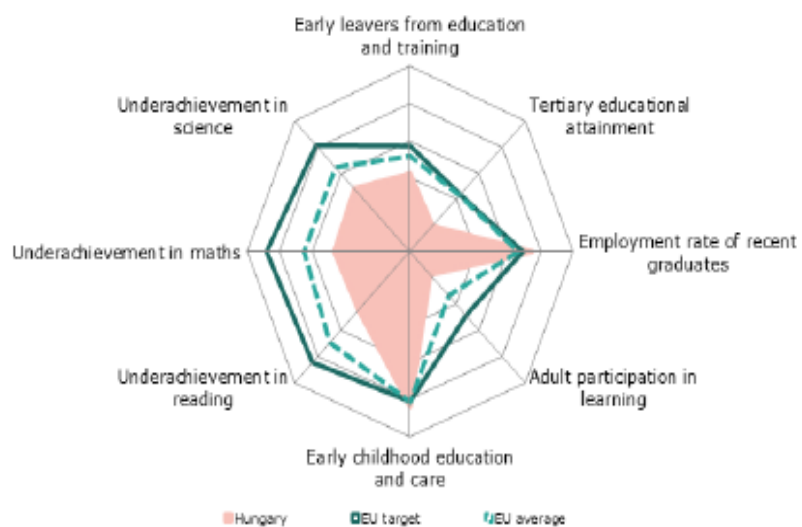

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

УНГАРИЯ

Figure 1. Position in relation to strongest (outer ring) and weakest performers (centre)

ЛИТЕРАТУРА

1. Декларация от Лисабон. ЕК. Лисабон : неизв., 1997.
2. ЕК. Декларация от Болоня. Болоня : неизв., 1999.
3. —. Първа социална среща на върха. Гьотеборг, Швеция : неизв., 2017.
4. Communiqué of the Conference of Ministers. Берлин: неизв., 2003.
5. Bologna Seminar on “Doctoral Programmes for the. Болоня: неизв., 2005.
6. образованието, Комюнике от среща на министрите на. The European Higher Education Area -. Берген : неизв., 2005.
7. ЕК. Съобщение на ЕК до Парламента на Европа. 2017.
8. EC. Education and Training Monitor, vol.1. Brussels: EU, 2018.
9. Bennetot Pruvot E., Estermann T. University Governance: Autonomy, Structures and Inclusiveness. [автор на книга] Deca L., Pricopie R. (eds) Curaj A. European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies. Cham: Springer, 2018.
10. Report, Eurydice Background. Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe. 2018.
11. ЕК. Education and training in the EU: where do we stand? Brussels: ЕК, 2018.
12. al, Todd Davey et. 30 BEST CASE STUDIES OF GOOD PRACTICE IN THE AREA OF UBC WITHIN EUROPE. Brussels: ЕК, 2013.
13. Todd Davey, Arno Meerman, Dr. Victoria Galan Muros, Balzhan Orazbayeva and Prof. Dr. Thomas Baaken. THE STATE OF UNIVERSITY-BUSINESS COOPERATION IN EUROPE. Luxemburg: Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018, 2018.
14. UBC. Siemens research cooperation with universities. Munster: неизв., 2016.
15. Proneos GmbH, Germany. Private Sector Interaction in the Decision. Bad Camberg : Proneos GmbH 2006, 2006.
16. UBC. Gorenje driving international expansion and innovation through Slovenia's corporate university. Munster: UBC, 2016.
17. Group), Pierre Lindman (Technopolis. Vinnova’s development of a new funding model for increased university-business cooperation. Munster: UBC, 2014.
18. Wilson, Tim. A Review of Business–University Collaboration. London: Crown, 2012.

19. Velde, Alberto Lemma and Dirk Willem. The Practice of Industrial Policy, Government—Business Coordination in Africa and East Asia, Edited by John Page and Finn Tarp, 06 April 2017, глава 4, State - Business Relations as Drivers of Economic Performance, John Page and Finn Tarp. The Practice of Industrial Policy. oxford, UK: Oxford University Press, 2017.
20. Florian Hauser, EK. Quality of Public Administration a Toolbox for Practitioners. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
21. M., Souto-Otero. Evaluating European Education Policy-Making: Privatization, Networks and the European Commission. неизв.: Springer, 2015.
22. EC. Education and Training Monitor, vol. 2. неизв.: Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.
23. German Rector Conference. GERMAN HIGHER EDUCATION SYSTEM. неизв.: <https://www.hrk.de/en/activities/higher-education-system/>, 2018.
24. German Rectors' Conference. HRK model for future university funding: "Two pillars plus". неизв. : HRK press reliese, 2017.
25. Resolution by the General Assambly of HRK. Transfer and cooperation as Tasks of the Univercuties. Potsdam: HRK, 2017.
26. BDA, BDI, HRK, Stifterverband. Joint position of BDA, BDI, HRK and Stifterverband on doctoral positions. неизв.: HRK, 2018.
27. OECD, EK. EDUCATION POLICY OUTLOOK SWEDEN. неизв. : OECD, EK, 2017.
28. Swedish Higher Education Authority. Higher education is Sweden, Status Report. неизв. : Swedish Higher Education Authority, 2018.
29. Arno Meerman, Victoria Galán-Muros, Magnus Klofsten, Jan Axelsson, Todd Davey, Balzhan Orazbayeva and Mihai Melonari. State of University-Business Cooperation, Sweden. Brussels : EK, 2017.
30. Arno Meerman, Victoria Galán-Muros, Magnus Klofsten, Jan Axelsson, Todd Davey, Balzhan Orazbayeva and Mihai Melonari. The State of Sweden University-Business Cooperation: the business perspective. неизв. : EK, 2017.
31. Arno Meerman, Victoria Galán-Muros, Magnus Klofsten, Jan Axelsson, Todd Davey, Balzhan Orazbayeva and Mihai Melonari. The State of Sweden University-Business Cooperation: the university perspective. неизв.: EK, 2017.
32. Eurydice. Czech Republic, Higher Education. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-21_en. [Онлайн] 2018 r.
33. OECD. Education at a Glance: OECD Indicators, Czech Republic. неизв.: OECD, 2018.
34. EU. Education and Training Monitor, vol.1. Brussels: EU, 2018.